Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, цхьаьнакхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 3 АПРЕЛЬ, 1984 ШУ. ● № 40 (4918). Мах. 3 кеп.

21 АПРЕЛЕ— КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЙНА

Дина лоархІаьй цхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера декхарехь, укх шера дІабахача шин бетта планахи «Чечингстройтранс» ахача объединенена чуйоагІа шоллагІча АТХ коллектив.

Укх пятилетна тІеххьарча шера чотагІа къахьегаш дукха водителаш ба предприяте. Царех ба В. Кушнарев, И. Каруев, Н. Семенюков, М. Мамаев, кхыбараш.

Кастта хургдолча коммунистически субботникага кийчлуш, укх деношка шоай кхоачамаш, торонаш белгалйоахаш ба транспортникаш.

Предприятера дукхагІа бола водителаш цу дийнахьа кходаьга доагара-смазочни материалий чотагІа болх беш хургба.

Къахьегама цІейна юкъе ударни вахта дІахьош хургва 448 саг царех нхо бІаьгаргта вар шоай массазарча балха моттигашка мохьаш дІа-юха кхухьаш хургва. Цу дийнахьа 84 эзар тонно-километраш ииъ бергба водителаша машинашца, дІа-юха хьоргда 5 эзар тонн тайп-тайпара мохьаш, республике хьалхеш латтача объекташка 1250 болхло дІавугаргва.

Субботнике даькхача ахчах 1200 сом цхьайтталагІча пятилетна фонде дІачулургда.

Ф. МАЯКОВСКИЙ.

●

МАШИНАШТЪЕРИЙ ДОШ ЧІОАГІА ХУРГДА

Дукхача къамех болча накъах латташ йолча Гудермесски «Мединструмент» яхача завода барттайнача коллективо доккхий социалистически декхараш тІаийцад укх шера Еррнгсоюзни коммунистически субботник хула ди кхыча деношкарчул оасаргІа къахьегаш белгалдаккхара. Завода болхлоша дош деннад цу цхьан дийнахьа итт эзар сома маьха тайп-тайпара продукци арахеца а из еррига продукци дикен тІехдиена мара ца хилийта а. Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа къахьегама вахте латташ бараша шоаш даьккха 1550 сом алапи пятилетка фонде дІачулургда.

Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа завода беррига болхлой шоай хьинари низи нхо ца беш къахьегара тІахьийхар Кириченко Галина. Мастаев ТІахІер керте латтача комплексни бригадайн Муслимов Шахрудина кулгалдеча комсомольско - кагирхой бригадан коллективаша. Сменни нормаш 125 процентал чухьнахьа кхоачаш ца е дош делар цар.

Берриге а Еррнгсоюзни коммунистически субботнике дакъа доацаш заводера 860 совгІа саг хургва. Лостам беш болча цаха хьагул а дань «Вторчермете» дІалургда итт тонн тІиша аьшк, дІайогІаргья 300 тан кІотарги, кховчашдергда кхыдола балхаш.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корр.

●

ДИКА КИЙЧО Ю

Доккха къахьегама цІей а лоархІаш Еррнгсоюзни коммунистически субботник хулача денна ма хетта дика кийчо еш ба Грозненски «Нефтехимзапчасть» завода болхлой. 21 апреле балха аравахрга заводера 215 болхло.

Хьинаре къахьегарца «ЦІеноаттди» белгала а лоаккхаш, цу дезача дийнахьа ара мел хецаш йола продукци кхоьача бийдалеи материаляйи чотагІа хьае лаьрхІад цар. Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа хьаьь мехкдаьтта аппаратура, царна эша запасной сатхалаш, иштта халхьа оша товараш вай республике меттел дІадоаьийтаргда Красноводске, Куйбышеве, Уфе, кхычахьа.

Болх а беш, продукци хьаеш мел бараша шоаш цу дийнахьа мел даьнкха алапи пятилетка фонде дІачудила лаьрхІад.

21 апреле хІаране цаІ-ахшиъ норма кхочашъе декхараш тІаийцад хьалха латтача бригадаша. Царех ва слесарь Гаврищ Виктор, токарь Гончаров Михаил, сверловщик Сулейманов Ваха, кхыбараш.

А. ЛЕВИН.

БІАЬСТАН ДЕНО ШЕРА КХОАБ

«Наурский» комсий совхозе механизатор волаш къахьегаш ва Цукумов Іалдал-Хьамид. Массехане болх беш хул цун трактор. Механизатора чІоагІа зораеш делаю шийга хьаенна трактор. Ший хан-хаппахьа технически гІулакх дарах гетгаре лакха я Іалдал-Хьамида лелаеча трактора болх баре коэффициент. Лоацца аьлча, шийга хьаеннача техника ма доаггІара доалду Цукумова. Ший доалахьа хилча а кхы дикагІа тоха йиш йоацаш чІоагІа цун хам беш тох цо цунах кулг.

Комсий плантацешкара Ілхаш деш за Цукумов. Комсаш лаьттан кІалхара хьайоахача, фо а детташ уж цІенъеча, зене йолча хІамаштен лазараштен духьаьа химикаташ-еттача, мугІарашта юкъера оасар дІадоаккхача эттара хьинарегІа къахьегаш вола механизатор ва Іалдал-Хьамид. Цхьа ди дІадахийтац хьалхадаттача трактариста цаІ ахи-шиъ балха норма кхочаш ца еш. Иштта, къахьегама оасарле лекха а йолаш ший декхараш толаме кхочаш а деш, Цукумова механизатор волаш къахьега тІъаь ворхІагІа шу да.

ХІаьа хІара сахьатахи минутахи ма мотта пайда а эцаш, комсий плантацешка эттара хьалха де дезаш, дола балхаш чакхдаха гІерташ тІатеІІа къахьегаш воал совхола толашагІвола механизатор.

С. ТОВСУЛТАНОВ.
СУРТА ТІА: І. Цукумов.
Д. ТОХТАРОВА сурт.

Мишта кхоачащду декхараш?

Цар бе йоалл хьувкъама кхел

Йоачан йоацача дийнахьа ГуІрийна Назранерча совхоз-техникума кхашка бІаьстан балхаш де арабоал боахача механизатораш, специалисташ. Цу балхашта эшаш йола кийчо яьй боахаме бІаьсти йоагІийта ховш а бІаьстан балхаш дика чакхдаха ховш а. Эггара хьалха ала деза кхашка араяла езаш йола техника товярах, кийчъярах. Цу хьакъе дувцаш совхоза парткома секретара Умаров Беслана йоах:

— БІаьстан кхашкарча балхий юкьт я дика тоаль техника хилар. Тха боахаме мел йола сеялкаш, культиваторащ, опрыскивателаш хьалхе в кулг теха, бІаьстан балхашка кийчъаь Іоттальяр, тракторащ-м ювца а ецаш. Цу духьа бІаьсти дІаюш йола культураш хургйола лаьтташ ханнахьа кийчде дІаболабелаб тха механизатораш. Кийчон коэффициент 100 процент йолаш я тха техника.

Укх шера 600 гектара тІа хьажкІаш 85 гектара тІа шекара свеклаш дІае езаш ба боахама къахьегамхой, хІаьта культурай ги а дІаде мара ца дезаш кийча Іоаттадаь латташ да. Уж культураш дІае лаьрхІад индустриальни методагІа. ХьажкІаш а свеклаш а хургйолча кхашка гербицидаш тохаш хьалха Іочанхйоал опрыскивателаш, хІаьта царна тІехь-тІехьа уж лаьттанза дІанйеш йолх культиваторащ. Из сенна деш да аьлча, из деш да йоархІ хургйоаш. Гучча тайпара дІайнйнача хьажкІашта, свеклашта оасаро новкъарле ергйоаца, балхаш дика чакхдоах.

ХІара сахьатах дика пайда эцаш, лаьтташ майхаш дахара балхаш дика чакхдахаре шоай хьинар оарцагІдаьккха къахьегаш ба механизатораш карарча хана. ХьажкІаш дІае езача 600 гектарал 300 гектар макхаш даькх, кІаьддаь дадынад. Юхедисача кхашкй макхаш доахаш а шоай ден нормаш тІехкхочаш ъеш а хьабоагІа механизатораш Падиев Мухьмад, Колзоев Башир, Котинов Ибрахім, цар лелаю МТЗ-50 яха тракторащ. Цу тракторащ тІа болх беча механизаторашта оттадь дийнахьара план 20 гектар мара яц, бакьда, цар декхараш тІаийцад 25—30 гектар лаьтташ кийчдаь Іодакъа. Дош аьннача долчох тара да цар, хІаца аьлча шоаш тІаийнача декхарах дика лоархІабеш хьабоагІанда.

— Деша доахкхала тІаийце мегаргдац декхараш, шоай назаика, торонашна хьажа беза болхлой шоаш декхараш тІаэцача хана. Бакьда, шекбулаш дар ала дезац хьаде віашіІехьдаргдеце. Тхона новкъарло е хІама диц цхьа йоачен мара, — иштта уйла йолаш ба механизатораш.

Шин звенона чубоагІача механизатораша къахьегаргда укх шера совхоз-техникум боахаме хьажкІаш дІаюш. Царех я Котиев Дауди Китиев Махьмад-Сали керте латта звенош. Котиев Дауда звенос леладу кха 350 гектар да, хІаьта юкейиса 250 гектар Китиев Махьмад-Сале звенос лелаю. Белгалдаккха деза цу 600 гектарах 100 гектарах хий дехва лаьтташ хилар.

— Маца йолаергья хьажкІаш дІае? — из хаттар оттаду аз Умарбана хьалхашка.

— Соакха сиддаларах культураш ханал хьалха дІайийнар оаха. Ханал хьалха яхалга фуд аьлча, оаха уж дІайийнар лаьттанца кхойтта градус йоІахал хиларга а ца хьежаш. Из тха гІалат дар, хІаьта гІалат во лар йоацаш а дисац. Культураш из бахьан долаш шоалагІа дІае езаш хилар тхо. Укх шера цу тайпара хІама ца ниїсдалийта дага долаш сабарде лаьрхІад оаха. ХьажкІаш дІае тхо долалургда 28 апреле, цу ханалехьа тІадоала оасар тІадаргда, тІаккха из хьенкха дІа а доакхаш, ший ханнахьа дІае лерхІ оаха уж.

Доккхий социалистически декхараш тІаийцад укх шера боахама кхаш леладераша. Уж кхоачашдулургда аьнна хеташ а ба уж. Масала, планагІа цхьан гектара тІара чуэца еза хьажкІаш 28 центнер йолаш тІаийца декхараш 45 центнер чуэцаргья аьнна да, хий дехкача кхашкара 50 центнер чуэца лерхІ. Шекара свеклаш планагІа цхьан гектара тІара чуэца езара 220 центнер мара-еце а 350—400 центнер чуэца чІоагІо яьй механизатораша.

Декхараш аІамига а атта а дац. Деце а уж кхоачащдулургдолаш да, бакьда, уж кхоачашдара эшаш да кхаш леладерий тІехдика Іунал, хургболча хьувкъамах доглазар, хІаравар ше-шийна карагІдоалар хьаде гІертар. ГІулакх иштта леладой толам хургхиларах шеко яц.

Назранерча совхоз-техникума кхаш леладерашта юкъе яьржай шерра социалистически яхь. Кхашкара бІаьстан балхаш деза хан юкъа из яхь лелаяра условеш кийчъяьй укхаза хьалхе а. ХІара итт ди чакхдаьча яхье хьалхле лелаераш бегІалбоах ахчан премешца. Хоаш ма дий, социалистически яхь лелаяр а толамга вуга накъ хилар. Къаьстта а чІоагІа лерхІ из яхь Котиев Даудеи Китиев Махьмад-Салеи звенош юкъе. ХІана аьлча, цар а цар звенош карча механизаторий а бе йоалл хургболча хьувкъама кхел.

С. АРЧАКОВ.

Кхай тІа сеялкаш йоахк

Укх шера дика хьувкъам къахьехебе декхар тІаийцад Гудермесски района «Семеновод» яхача совхоза къахьегамхоша. Цудухьа болх бе йиш йолаш йола ха хьатІакхачача кхай тІа сеялкаш а аьха дІае йолийр цар культураш.

Совхоза керттерча агрономаш Бескаев Мухьмадаша кхая тІа долх тхо. ДІа мел хьенача мерте бІаргагу тІатеІІа къахьегаш боахма механизатораш. Гуш да къахьегамцара безам лакхбенися дегашка дика уйлаш чуессам уж боакхаш хилар.

— Ер эггара сатоагІа йола ха йолга кхета а деш къахьегаш ба тха кхаш леладераш. Деррига ниаш тІадердаьд агротехнически бокъонаша дІа ма деххара дийагІа деношка культураш дІайийна яхара, — йоах Бескаева. — Хьалхе а цІенхаштта кийчъаьяр техника, Іалашдаьдар тІадалар лакхача кондицех дола классай фу, минеральни удобренеш тайса, хьаьдаь дика кийчдаь Іодилаад лаьтта.

Укх шера цига хьалхо дергда дуга, шекара свеклаш, бешадараш, фуна лаьрхІа йола люцерна. Уж культураш дІаера балхаш дика дІадоладьд социалистически яхье хьалхалатташ болча Дуруев Ахьмад керте латтача № 1 йолча отделенерча болхлоша. Цу отделенерча Хамзатханов Саидселаха кулгалдеш йолча бригадерча болхлоше 230 гектара тІа фуна лаьрхІа йола люцерна дІайийнай.

— Коллективан хьисапе къахьегаш ба са бригадера болхлой, — яхаш дувц Хамзатханова. — Цо торо хулийт къахьегама оасарле лакхагІа йолаш балхаш чакхдахара совгІа, лаьтта леладера культура айе. ТІахьожам лоаттабе ца безаш сихён динев кхоачашду механизаторашца бІаьстан балхаш, эффективнагІа лелаю техника.

Кхай тІа оасари бІеха баьцаш ца хилийтара мугІараш шерагІа а хулийташ дІадув люцерна ги бригада болхлоша. Из дІаделехьа хьалхагІа хІара гектара тІа центнер тоссаш суперфосфат а тесса хьыпдаьд латта, цул тІехьагІа ІотоІа я деш ниїсду. Уж балхаш ала хІама доацаш дика чакхдоах механизатораша Дашаев Салманей Нагаев СаІид-Хьусеней.

Ги дІадуш йола сеялка лелаеш я Эдбиев Вахий трактор. Цунца цхьан болх беш я цун йоІ Зеза а. Из сеялкага хьожаш я. Зезас шийна могар ду на болх толаме, чакхоаккхара. Хила деззача тайпара 2—3 сантиметр кІоаргал а долаш лаьттагІа Іочулода ги. Цар санна ги дина дІадуш кхай тІа гІолла хьайоагІа тракториста Насуханов Іусмаией, сельщикаша Этиева Зареси Абдурзакова ПаьтІамати лелаю агрегат а. Совхоза агроном раьза ва шиина а агрегате беча балха. Юкьера лаьрхІача 120 процент кхоачашдю трактористаша а сельщикаша а шоай дийнахьара балха нормаш.

А. ГИНИО,
Гудермесски района «Красное Знамя» яхача газета болхлой.

ОВСАРЛЕ ЛАКХА ЙОЛАШ

Соний бешамаш лелаеле керттера лостам болаш я Ачхой-Мартановски района «Ореховский» совхоз. Иштта лостам бале а хьайбаш кхоаб цига, алат, шекара свеклаш, доакъара культураш хьалкхеи. ХІана сихбенна бешамашкеи кхашкеи бІаьстан балхаш деш боахк совхоза къахьегамхой.

Гурахьа аьха хина 100 гектар лаьтта шекара свеклаш хьалкхеара органически минеральни удобренеш а тайса геттара дика хьаьидаьд. Укх деношка макхаш а даькха свеклаш дІае мара ца езаш лаьрхІа кийчдаьд из механизатора Ицааев Абоьнта.

Іаьаш кхораш, хьачаи тІабоахаш 511 гектар лаьтта дІалаьца бешамаш я совхоза. Царех хьувкъам луш 146 гектара тІара яраш я. Цу бешамашкара таьпаш йоаш хепашта товахьара лаьтта цамдадоаккхаш, кхы тІа де дезаш дола балхаш деш боахк болхлой.

Соний бешамаш лелаеш йолча бригадашта юкъе лаьрхІача социалистически яхье эггара дикагІа къахьет Хачукаев Мохьмада кулгалдеча бригадо. Цул болхлоша хІанзаре 110 гектара тІарча бешамашкара балхаш чакхдаьхад. Къаьстта оасарле лакха йолаш къахьегаш ба цу бригадера болхлой Сайдаева Сацита, Магомадова Назу, Тагирова Солсан, Атиева Хазбика, Ашаханова Іайшет, кхыбараш.

— БІаьстанех ахканех балхаш пошоай ханнахьа толаме чакхдахара мел эша хьаман долаш да тхо, — йоах совхоза керттерча агроном Шовхалов Руслана. — Хьалхе а ІалашъяьІ зене йолча хІамаштен лазараштен духьа да еттаргйола молхаш. Дика кийчъяьй техника. В. И. Ленин ваьча денна хетадаьча субботника цкьарчоа бешамашка де дезаш дола балхаш чакх а даьха накъабаха а цу дийнахьа чІоагІа хьинар айдаь къахьега а лаьрхІа ба соний бешамаш лелаераш.

А. ЗАЙНУТДИНОВ.

КПСС обкоме

КПСС обкома бюро ший аргІанцарча заседаше хьежай планал совгІа къахьегама оасарле лакхъяри продукци хьаярга дІадодар лохдари духьа лелаю социалистически яхь віаштІехьъаьккхара ССР Союза 60 шу дизара цІерагІча «Оргтехника» яхача грозненски производственни объединене партийни организаце беча балха практика хьакъехьарча дешага.

«Оргтехника» яхача объединене коллективо, ший торонашка а хьежа, республикерча кхыча хьалха латтача предприятешца цхьана эггара хьалха инициатива дІа а йолаь, 1984 шера встречни план тІаийцай — къахьегама оасарле планал совгІа 1.2 процент лакхъе, продукци хьаярга дІадодар кхы тІа а 0,5 процент лохде. Паччахьалкхен дикала Знак тІалатта изделеш 0,5 процент дукхагІа арахеца.

Парткомо къаьстта уйла тІайоххийт къахьегамхошкара шоашкара йоагІа инициатива дегІайоалара, къахьегама кердача толамашца яхь йІаьхий е лоаш уж хилара. Объединенерча 800 совгІа саго социалистически декхараш тІаийцад цхьайтталагІча пятилетка дизьлагІча шера план хенал хьалха кхоачашъяра. 50 совгІа саго карарча шера шоллагІча ах шера чотагІа болх бу. Объединене партийни комитето чІоагІа уйла тІайоххийт хІаиэ болхлоех 65 процент чулаьца йола къахьегам віаштІехьбаккхараш цунна стимулировани ярен бригадни форма эрталькхха тоаяро. Материальни энергетически ресурсаш пайда эцача тІахьожам лоаттабеча комиссей гІулакхаш кердача, чоалханегІча декхараш тІадерзадьйар.

Объединене профсоюзни комитетош боахама кулгалхошеи цехашта, бригадашта, производстве хьалхалаттараштa юкъе лелаеча социалистически яхьа хІара денна итогаш елга, хІара итт дийнахьа цхьа цехийн отделийн начальникашa встречни план кхоачашъяра лелама хьакъехьа еча отчеташка ладугІилга отгадаьд.

КПСС обкома бюрос къобальдй къахьегама оасарле планал совгІа 1.2 процент лакхъяри продукци хьаярга дІадодар 0.5 процент лохдари духьа лелаю социалистически яхь віаштІехьъаьккхарах йола ССР Союза 60 шу дизара цІерагІча «Оргтехника» яхача ГПО парткома балха бакъъахьара опыт, парте горкомашта, райкомашта, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома, юкхьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта тІаэилад КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) февральски (1984 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъяра беча практически балха тІа дукха шера пайда эцилга.

ТІахьожам беча хепара хьежар «Республике чуІе цІеноши социально-бытовой гІирсаш хьалдаре планаш кхоачашъелга Іалашдара чакхдаха дезача гІулакхий хьакъехьа» КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос 1983 шера 25 марта баь сопам кхоачашбара лелаига.

КПСС обкома бюрос белгалдаьккхар, парте горкомашеи райкомашеи, подрядни гІишлон-монтажни управленеш трестийн, застройщикий-заказчикий партийни организацешеи кулгалхошеи чуІе цІеноши-гражданскн гІирсаш сихагІа хьалдаре 1983 шера белгала болх баь ца хилар. ДІадахача шера чуІе цІеноши, деша даха ха йоацача берий учреждениеш школаш хьалъяра а эксплуатаце дІаяхара а планови программа кхоачашъьй. Дукха лакхъеннай капвложениеш пайда эцара, чуІе цІеноши соцкультбыта объекташ хьалъяра темпаш.

Цунна цхьана, белгалдаьккхад, цхьайолча гІишлоштьеча организацеша капитальни вложениеш пайда эцаре социальни программа дукха объекташ эксплуатаце дІаяларен планаш кхоачашъелга Іалаш ца дар, пятилетка хьайолаелча денз просвещенен уназцІено лораярен объекташта тІехьадисар шорттиг меттаоттадеш хилар.

КПСС обкома бюрос КПСС горкомаши райкомаши, подрядни управленеши трестийн, ведомствай а предприятей-заказчиккий а партийни организацеши кулгалхойн декхарийла баьб чуІеча цІеной-гражданскн кхыйолен лоархІамегІара объекташ хьалъярен эксплуатаце дІаяларен паччахьалкхен план тешшаме кхоачашъяра тІадерзадаь гІуланхаш кхы тІа а чакхдаха. 1984 шера йоакхагІйола программа чІоагІъяй республика бІарча хьайдачен хІара районей чуІеча цІеной, просвещене, торговлей медицински учреждений, берий бешамий а ясий а объекташ кхыйола лоархІамегІара гІишлоши хьалъяра.

ЦхьайтталагІча пятилетке Малгобенски района юрташ дІахо экономически социальни дегІайоалара кхы тІа а гІулакхаш чакхдахарах долча дешага хьежай.

КПСС обкома бюро хьежай «Гудермесски районе шоай карарча гІулакхах пайда а эцаш зуламаш леладаьча коммунистий персональни дешашка хьажара гІулакха принцип йоацаши волонита лелаеш хиннача а шоай сий доадаь бола кулгалду болхлой кхыча гІулакхаш тІа ахийтача а фактий хьакъехьа» КПСС обкомерча партийни комиссе запписка. ТІайнача соцаш тІа белгалдаьккхад, КПСС обкома бюрос цкъа санна дукхаза а яь критически замечанеш 1984 шера 31 январе тІаийца соцаш бодалшехьа а, парте Гудермесски горкомо цхьайолча юкхьанцарча партийни организацеши хьалкагІа а санна принцип йоацаш болх беш, коммунисташта, кулгалдеча болхлошта юкъе ла йиш йолаш дац зуламе гІулакхаш, мел беле а тешаме боалаш, шоашта яхаш руаньа бухдохаш хилар а кхыдола партийни паччахьалкхени дисциплина телхаеш дола гІулакхаш а яха КПСС ЦК укзанаш кхоачашъяр духьа лерагІен тІатеІІаш къовсам ца лоаттабеш хилар. Сатийна ют доал ца деш, социалистически доалахьенна къоал деш йола фактии, шоай ханахьа партийни мах баь цар, царна гонахьа яххаца шерра общественни уйла, хІаьта цкъаза бехке бараш партийни паччахьалкхени бехктохама цІалхарбоах. Масала, 1983 шера августе — сентябре гучадаьккха хилад «Правда» яхача совхоза ураш тІеххьарча кхаь шеран ах шеран совхоза директоро, КПСС члена Ю. И. Абузарова ешача укзанегІа паччахьалкхен закупочни мах закомагІа доацаш бахача нахага товарни кІа дийхка хилар. Цу тІа а хьайдаьча ахчах тоъал доккха дакъа лакхерча гІулакхаш тІарча нах шоай кисе дийхкад.

Совхоза директора Абузарова шийна соцадаьд совхоза ахчах 1000 сом, цун укзанегІа совхоза складера 7 тонн кІа деннад малар ца ховча сага. Деррига а лаьрхІача, цу тайпара, цу лакхерча гІулакхаш тІарча наха дІа-хьа даьнкха доадаьд 78 тонн кІа, паччахьалкхен хІамаш дІаяхихьай, 12,4 эзар сом гарга ахча лочкъадаьд.

КПСС горкома юртбоахама отдела заведующи хиннача нов. С. А. Дабачхадиева 1983 шера октябре ненна веха а волаш автомобильни аварн яьй, хІаьта из бахьан долаш ши саг веннав.

ХІаьта а Абузарови Дабачхадиеви шоаш еццача заявленешка хьеэока шоаш карча гІулакхаш тІара мукъабовлийтаб уж керттерча специалистий гІулакхаш тІа а бохийташ (хьалхарвар — мехкдаьтта продуктай вокхагІволча инженералла, шоллагІвар — районни агропромышленни объединене керттерча агрономалла).

Цул совгІа, халкъа депутатий Гудермесски Совета исполкома председателa (нов. А. Г. Киндаров) духа далаьккхай горсовета депутат Абузаров уголовни бехктохкаме оза мугІа ца луш.

Цу фактай хІаца а тІехьа партийни мах баьбац КПСС Гудермесски горкомо а.

КПСС обкома бюрос харцахьа лаьрхІай КПСС Гудермесски горкома бюроси горисполкомеи кийсъялийта шоай карарча гІулакхах шоашта йолча гІойленна пайда а эцаш зуламаш леладаьча, социалистически доалахьенна къоал даьча, доал ца даьча, руаньа бухдахача, партийни паччахьалкхени дисциплина телхаеш кхы тайпа гІулакхаш леладаьча а хІаьта иштта хьалхагІа шоашка хиннача балдаштІен оамалашцей шоай сий доадаь бола кулгалду болхлой дехьа-сехьа боахаш балхаш тІа уттабаьча а нахьа хьакъехьа принцип йоацаш-волокита лелаеш хина фактеш.

Шоай карарча гІулакхаш пайда а эцаш зуламаш леладаьча, социалистически доалахьенна къоал даьча, партийни паччахьалкхени дисциплина телхаеш дола кхы тайпа гІулакхаш леладаьча цхьаболча кулгалдеча болхлой бехктохамах доача дешашка хьажара принцип йоацаш волокита лелаеш хиларах, уж кхыча кулгалдечея бехктохамечей гІулакхаш тІа ахийтарах парте обкома бюрос строги выговор яьй КПСС горкома хьалхарча секретара нов. А. В. Волкова. Гудермесски горисполкома председателa нов. А. Г. Киндаровиа шиш болаш дІахайтад кадрашца беча балха тІа партийни принципаш цо телхаьяра.

КПСС обкома бюро заседане иштта дийцад организационно-партийни идеологически балха дешаш а.

«Ленинский комсомол» яха агитпоезд—вай республике

Грозненча машиннаьчьа вокзале кхоач вай мехка столицера Москвера ВЛКСМ ЦК «Ленинский комсомол» яха агитпоезд. Шийна лаьрххІа декхар хьалхашка оттадаь йолча агитпоезда накъабаьхаб республика партийни, комсомольски болхлой, кагирхой. Вай мехкарча дукхача сошни республикашка, областашка, крайшка гІолла чакхйоалаш я поезда рейс. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо хьалхашка оттадаь мехка Кхачан программаца дувзадена декхараш кхоачашдара кагирхой, комсомольцаши тІахьехара, сарцагІбахара вІашагІъелла я агитпоезд. Цудухьа дукхача тІахьехамашта юкъе бІаргаго йиш я вагонаш тІа дІаяздаь укх тайпара дешаш а: «СССР Кхачан программа — комсомола хьинара гІулакх».

ХІаьта Кхачан программа кхоачашъяра шоай хьинаре дакъа юкъехьош шоаш бола тьагойташ да панъабахкача вай республикерча кагирхой бе доахка лозунгаш, транспаранташ: «БІаьстан балхаш дикен лоацача хане чакхдоаргда», кхыдараш.

«Ленинский комсомол» яха агитпоезд Грозне кхачара хетаь митинг хьаелл ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретара А. Амирханова. Цо а цул тІехьагІа къамаьл даьча комсомола обкома хьалхарча секретара Г. Эльмурзаева а агитпоезда коллективага моарцал а ховтташ дувц вай республикерча комсомольцаша Кхачан программа кхоачашъяра доккха дакъа юкъехьош хиларах. Масала вай республика юрта боахаме къахьегаш 320 комсомольски бригада я. Царна юкъе кІезига яц шоай къахьегамца масал гойташ ераш. Къаьстта къаьста бола кагирхой, комсомольцаш ба вай республике къахьегамца шоай сийле ньякха, царех я Сунженски районерча XIX партсъезда цІерагІча колхозера Іаьсий леладер Чеботаева, Веденски районерча «Прогресс» колхозера тхьамна леладер Хасаева, «Агагинский» совхоза механизатор Дараев, кхыбараш.

Цу тайпара тІехдика къахьега къона болхлой кІезига байпабац агитпоезда коллектива 23 феврале Москвера шера араяьлча денз. Грозне кхачале из хиннай Узбекистане, Таджикистане, Туркмене, Киргизе, Азербайджане, кхыча моттигашка. ХІаьта Астраханера яьлча Грозне кхачай. Агитпоезда коллективо ше дІакхаьчача шерра болх боарьабу кагирхой юрта боахаме дика къахьегара тІахьехаш, царна хьалхашка латта декхараш доаццаш. Агитпоезда ба юрта боахама специалисташ, Іилманхой, искусства болхлой.

— Тхьо эзар километр ниъь баьб агитпоездо, хІаьта хІанзачул тІехьагІа Прибалтика а кхыча республикашка а баха безаш ба, — йоах цун кулгалхочо А. Пономарева.

Хьашаша зизаш дохк В. И. Ленина памятника юххе. ТІаккха, «ВЛКСМ ЦК агитпоезд» аьнна яздаь транспаранташ доахкача автобусаш тІа ховш, укхазара уж болх Назрановски, Сунженски, Грозненски районашкарча боахамий къахьегамхоща вІашагІкхета, царна хьагІдувлара ха хьаш.

• • •

Цу дийнахьа сайрийча хеналоажон ЦІагІа республикански газетий журналисташца вІашагІкхетар хилар агитпоезда коллектива члений. Пресс-конференце журналистий хаттарашта жоп делар РСФСР юрта боахама Министерства болхлой кадрай отдела начальника Г. Арутюнова, Ленинградерча агрохимически института профессора, технически Іилмий доктора Р. Полуэктова, СССР МИД-а информаце отдела советника В. Харабурова, агитпоезда комсомольски актива школа заведующе О. Оганканяна.

Иштта искусства болхлоша театрально-концертни зале концерт делар. Агитпоезд дІахо а нехьа-лахай.

НОВ. А. З. ЛИТВИНЕНКОНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Партийни органашка дукхача шерашка болх барах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, ваьча дийнахьа денз кховзтіьа шу дизарца дувзадена Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота йоала нов. Литвиненко Алексей Захаровича — КПСС Нохч-ГІалгІай обкомерча партийни комиссе инструктора.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИНА.

г. Грозный,
1984 ш., 2 апрель.

Партийни вахар: балха стиль

КЕРТТЕРА ТЕРКАМ— КЪАХЬЕГАРА

— Тха партийни организаце собранешка, парткома заседанешка дуьйца керттера дешаш къахьегам вIаштIехьбаккхара доагIаш да, — аьлар ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода парткома секретара Торнев Бахьаудина. — Царца дувзаденна да болхлоштта интернациональни атеистически кхетам балара гIулакх а. Иштта цхьан комплексагIа луш бола кхетам дикагIа дIавц наха.

ДIахо Торнева дуьйц шоаш хьалда уоттадаь дешаш. Уж да: «КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума итогехи къахьегама дисциплина чIоагIъяра хьакъехьарча партийни организаце декхарейх», «Технологически оборудованех дикагIа пайда эцарахи кулгашца къахьегилга кIезиглара хьакъехьарча партийни организаце декхарехи», «КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума итогехи къахьегама овсарле лакхъяра хьакъехьара партийни организаце декхарехи», «Къахьегама процессе завода коллективана интернациональни атеистически кхетам баларах», кхыдараш.

Завода керттерча участкашка кулгалдеш коммунисташ ба. Масала, В. А. Точиев, М. О. Костоева, М. I. Гадаборшев металл лоаладеча, оатхалаш вIашагIъехкача, № 43 йолча цехий начальникаш ба.

Социалистически яхь вIаштIехьйоахараш, из дIайоаршараш, цу яхье хьалхалаттараш коммунисташ ба. Масала, слесарь-инструментальщик Халгуев ТIахир. ИттлагIа пятилетка цо чакхъьаьккхар 3,5 шера, хIаьта цхьайттлагIъяр — 2,5 шера. Цун доккха сий а дир. СССР Лакхехьарча Советан депутатала хержар из. Дукха ха йоацаш ВЛКСМ Центральни Комитето 1983 шера производстве болх дика барах премий елар цунна.

Заводен районех меттел, республике а цIи хоза ва хабальщик - инструментальщик Котиев Ахьмад. Цо а иштта геттара дикан халаэ хьалхеи чакхйоах шин, пятилеткаш. ХIанз цо а иштта шийтталагIча пятилетка чотагIа болх бу.

ХIаьта, уж санна шийттагIа пятилетка дIайолаь ба токарь-инструментальщик Евлоев Сайт-Махьмад, токарь Колоев Машерип, шлифовщик Шадиев Осман, слесарь Эсмурзиев Муса.

Партийни организаце боккха теркам тIабохийт коммунистически къахьегама болам заводе шербара. ХIана коммунистически къахьегама цIи лелаеш 12 бригада я, 608 болхло коммунистически къахьегама ударник ва, вешта аьлча, завода юкъарчал доаццаш цехашка болх барех ахаш гаргга.

Коммунистически къахьегама болама 25 шу дизара хетаь къахьегама вахта еттар заводе. Эттара хьалха из дIайолайир механически цехерча партийни организаце секретара заместитела Могушкова IаIшата кулгалдеча бригадо, цу тIехь доккхий толамаш а доах. Иштта цу вахте латт Оздоева Хьавас кулгалдеш йола комсомольско-магирхой бригада а.

КПСС Центральни Комитета декабрьски (1983 ш.) Пленумо ахкйакдаь а февральски (1984 ш.) Пленумо дийца а планал совгIа къахьегама овсарле цхьа процент лакхъярах продукци дикнкарга дIадолар ах процент лохдарйя тIахьехаш дал. Кхайкарал заводе хIанз производственни балха тIа керттера теркам тIабодаш да.

Нардача шера дIабахача шин бетта планаш тIайщца декхарш кхочашдир завода коллективо. ХIаьта, из деш къахьегама овсарле планал совгIа шиъ процент лакхйир, продукци хьаярга дIадодар ах процент лохдир. Кхы кIезигагIа дац март беттара толамаш а. Вакъда, уж шеко йоацаш доккхагIа хургдар, дIадахача шерашка хиннача тайпара, нагахьа санна снабженцашкара йоагIаш йола бийдал ший ханнахьа хьакхьача аларо. Масала, Рязанера, Саратовера электродвигателаш оттальча хапа хьакхачанзар. Цудухьа механически цеха револьверни участок тIехьайнсар, хIаьта из бахьан долаш шиъ аргIана — оатхалаш вIашагIъехка цех а.

Сиха хьаярал совгIа, дика а хила езаш я завода продукци. Цига хьаеча итт изделех бархI доазол дехьа экспорта йодаш я. Цар дIахьокх советски производства юхь. Из хила еза даккха хIама доацаш дина. Цудухьа продукце дикал лакхъяра тIехь чIоагIа къовсам лоаттабу предприяте.

Соахка, цул хьалха дIадахача пятилетка шин шера а санна, задани толамо кхочашйир завода коллективо. 17040 эзар сома маьха продукци арахеца план йолаш, 18401 эзар сом мах бола продукци хьайир, вешта аьлча, 108 процент кхочашйир из. ИттлагIча пятилетка тIеххьарча шера хиначул 27 процент дукхагIа хилар тIакхийтта продукци. Ерригача продукцех товарни яр 22,2 проценти нормативно-цIена яр 16,3 проценти дикала пачхакьалкхен Знак йолаш хилар. Къахьегама овсарле планагIа йоагIачул 1,1 процент лакхйир.

Къахьегама дисциплина чIоагIъеш, порядок оттаеш, къахьегама дикагIйола формаш лехаш а юкъейоалаеш а дукха гIулакхаш даьд партийна организаце. ХIанз, хьалха санна яц прогулаш, балха хьабахка тIехьабусараш геттара кIезигагIа ба. Цу тIехь наллара эттара хьалха аьттув баьлар бригадаш цхьан марлдагIа болх бе йолайлларах, алапи къахьегача дакъа лацарген тарифаген хьесапа душ хиларах. 560 саг юкъе а волаш 39 бригада я заводе цхьан марлдагIа болх беш, хIаьта вурийтта я къахьегача дакъа лацарген тарифаген хьесапа алапи доагIаш. Цу бригадашка балгалъьнка чIоагIагIа я къахьегама дисциплина. Юхейса бригадаш а цу формагIа къахьегарга йоалаш я.

КIезига гIо дац къахьегама толамаш дахара коллективе беча политически балхо. 30 агитатори 30 политинформатори ва из болх беш. Уж ба керттерча дакъе цехий начальникаш, мастераш, бригадираш, коммунисташ, комсомольцаш. Цар дIайоакийт партен правительствен чура а арахьара а политика, къахьегамца коммунистически гIулакх доагIаш хилара уйла тIаерзаю, интернациональни атеистически кхетам лу къахьегамца бувзаш, дикагIйола опыт дIайоаржаю.

Масала, дIадахача шера октябрь бетта город Орджоникидзерча автотракторни оборудоване заводен ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводен хилар доттагIал тIехь къахьегара вахта. Орджоникидзера балхка Назране къахьегаш хилар Гоглашвили Ларисаи Хурашвили Эллаи, хIаьта Назранера баха Орджоникидзе — Оздоева Тамараи Балкаева Людмилаи.

Иштта вахта хьалхара хиннац.

ХIанз завода коллектив дезача денга — сийлахь-воккхча Ленин ваь 114 шу дузача денга кийчлу къахьегама толамаш а даьха накъаяха. Из ди тIакхоачаш шу доладенначa хана деиз планал совгIа 137 эзар сома маьха продукци арахеца. 70 эзар сом мах бола продукци дIалийта зерл, къахьегама овсарле 2 процент лакхъергъа, дукха IаьржIан бос болеш металлаш, 30 эзар кидоватт-сахьат электрически энерги, 50 гигакалори йовхал кхоергъя. Кходаьча цу руакъанца болх бергба ленински коммунистически субботнике.

Цу дийнахьа хьинаре болх бара района беррига къахьегамхой тIакьйахар завода коллективо ше субботнина хетаьча митинге. ХIаьта, шо цу дийнахьа арахецаргъя 28 эзар сома маьха продукци, дукха ахча дIачулургда пятилетка фонде.

Доккхий декхараш тIайща къахьег завода коллективо пятилетка дяьлагIча шера, уж ше тоалаче кхочашдергхиларах бIубенна а я.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Аргунски «Пищемаш» завода дукхача болхлоша чIоагIа лоархIаш сий деш ва токарий бригадир, коммунистически къахьегама ударник Амалиев Iумар. Механически участке из къахьегаш вола дукха ха я. МугIарера болхло волаш дIа а волавенна, лакхерча балха разрядах вола токарь хилар цунах. ТIакха ше башха - дика организатори производственниках хилар хьакьекхар цо. Цудухьа бригадана кулгаде хьожавир из. Цул тIехьагIа дукха юкъ ялацар бригада болх бовзаргбоацаш тоабала. Шоай балха тIа йоккхагIа опыт йола токараш хьожабир цо эгтара халагIчен бехктоккхагIчен участкашка, хьалхалаттарий опыт шерра дIа-юха йоаржайора. Цудухьа, кердкерда производственни толамаш доахар бригада коллективо.

Хьаьнала къахьегаш вола саг массаза а сий долаш хинав вай мехка. Царех цаI ва Амалиев Iумар а. Цун къахьегама толамаш белгала а доахаш тийна совгIаташ дукха да. Цун наькха тIа лелаш я Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена орден, «Пятилетка къона гвардеец», «Социалистически яхье котваьнкар» яха массехк сийлен Знак. ИттлагIчен цхьайтталагIчен пятилеткай ударник ваь цунах, социалистически яхье котваьнар хиларех тарра КПСС Нохч - ГIалгIай обкома цIеча байрахка юкехаькха сурт а да Iумара. Иштта башха-дика производственник вола из керте латта бригада а заводе эттара дикагIа лоархIачарех я. ХIара сменагIа нормаш 110—120 процент кхоачашъю цо. Белгаддакха дезаш да овсаре къахьегарал совгIа, ше хьаеш йола продукци дикеи тIакдикен мара бригада коллективо ца хулийташ хилар.

Шоай декхарал тIехдика лоархIа а беш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ бола токараш кIезига бац заводе. Царех ба токараш, коммунистически къахьегама ударникаш: Эльбиев Хьусен, Саидова ТIаус, кхыбераш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) токараш Хь. Эльбиев, ТI. Саидова, бригадир У. Амалиев.

З. АМЛИЕВА сурт.

Кхачан программа кхоачашъеш

Яхь вIаштIехьъяькхача

ХIанз йистейоалача ханага дIанхаьчай Карабулаке хьалъеш латта «Аргунвод п р о м а» объединене аьшкабетонни изделей завод. Республика ирригатораштa дика совгIат а мехка Кхачан программа кхоачашъеча гIишлонхоша доккха дакъа лацар я хургда цунах.

Къаьстта бехтокхаме декхараш латт генподрядчика, «Чечениргушводс т р о й» яхача управлене ПМК-7 коллективана хьалхашка: царех да шоай низаьца гIишлон-монтажни балхаш кхочашдар а, подрядчикаца вергдола балхаш шоай ханнахьа Iалашдар а, болх сеца латташ йола моттиг ца нийсъьлийтари гIулакх доацаш ха ца йоалайтари дукха гIирс хьалбеча тIаэзача беригача субподрядчикий болх вIаштIехьбаккхар а, дукха кхыдараш.

Велгалбаккха безам ба са Карабулакски ЖБИ завод хьалъеча Iалаьмате дукха гIишлон-монтажни балхаш кхочашделга тIаэзаллача «Чечин г г а з строй» треста Сунженски спецСМУ болх. Лоаццача хана цо йилла еза 6 километр гаргга йIаьха, лакха давлени йола газопровод, хьалъе еза газорегуляторни пункти котельнии, цу гIулакхашта пайда эца безараш дерригаш а 70 эзар сома капиталовложенеш я.

Газопровод вIашагIйоллара болх юкхьанца деиз дина дIаболабир спецСМУ гIишлонхоша. Дерригакхочамбоацараши болх беча юкьагIа хьалланка унтта дешаши, хIаьта уж Iалаьмате дукха ма нийслой, тIехьа па а тетташ, сихха къестаду генподрядчикацен заказчикацен цхьапа. ХьалххагIа дага а буалаш нийсъю де дезача балхий, материалаши оборудовании тIаозара графикаш. Киранна цкъаза хулача оперативни совещанешка къестаю гIирс хьалбара темпаш лаьгIъе таргуш йола проблемаш.

Иштта, генподрядчикой субподрядчиков вIаши дага а буалаш беча балхах массаза а берхат доал. Цу гIулакха эггара керттердар — балха тIа ритмичность хилар, сменашта чура балхаш сеца латтилга дIаданккхар, къахьегама коллективе дисциплина лакхъялар. ТIаккха, бухсоццача кхаьчача, цу дерригача хIамаша аьттув бсакх къахьегама овсарле лакхъяра.

Лоаццача хана 3 километр газопровод йилла баьлар гIишлонхой. ХIанз лоархIаме да хьалаьпа темп ца йоаяр, лаьгI ца ялийтар, овсаре къахьегара ошанерда кхочамаш лахар. Белгалданкханза заргдац, заказчико — объединене дирекце — хIанз а тIехьа ерррига а хьайтац газорегуляторни пунктаи котельнеиен лаьрхIа оборудовани. Из объект халкъа боахама лоархIаме хилар термал а деш, газови оборудовани сихагIа хьайтилга вIаштIехьдаккханза заргдац заказчика.

Дика темпаш йолаш болх бу газопровод юллача дакъа лоацаш мел барапа. Звеньяшта юкъе къахьегама яхь оттаьй, хIаьта цига пар доккхий толамаш а доах. Валха тIа хьалхе лелаю газоэлектросвар щ и к а Н. Касанова кулгалдеча звенос. Балха толамаш доах слесара-монтажника Н. Лобадина, турбаш Iочуехкаш волча К. Хашакиева, слесара - монтажника А. Емельянова.

Газопровод юллача дакъа лоацача хIаране моллагIа болхло — газоэлектросварщик, слесарь - монтажник, турбаш Iочуехкар е изолировщик из вале а — геттара дика кхетаду халкъа боахама лоархIаме йола из объект сихагIа дIаллара шоашта тIалатта декхари шоай цига мел даькъ лаца лезен.

Е. АРЖИЕВ,
«Чечгазстрой» треста производственно - технически отдела начальник.

Декхарех лоархIабу

Доккхий декхараш тIайщ пад пятилетка дяьлагIча шера «Грознефть» НГДУ [illegible]. Лаьттан [illegible] «Iаьрж [illegible]» хьаданкхара мехкдаьтта тIоанашка хий чу а [illegible] из тIалоаттабу, кислотий обработкаш ю. Вурувдеттараша йисте а яьнкха цхьанна скважина мехкдаьттахошна хьаесна еце а лакхе белгалдаьха балхаш дарах цар вIаштIехьдоал шоаш тIайща декхараш тIеххоачашде. Хьалхарча квартала планагIа лаьрхIачул совгIа цар даьккхад 2850 тонн мехкдаьтта. Из хул тIайщача декхарех лаьрхIачул дикка дукхагIа. Кхьа бетта планал совгIа цар махаш яьккхай 144 эзар сом мах бола товарни продукци.

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешта жоп а луш, къахьегама овсарле лакхъяра квартала план кхо процент тIеххоачашъяьй цар.

Мехкдаьттен газ йоахача управлене цехашта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера даим хьалха латташ хьайоагIа Лущин Александр Васильевича кулгалдеча шоллагIча цеха коллектив. Управлене планал совгIа даьккхача мехкдаьттах дерригa хIана дац аьнна цо даьккха да.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дуне цхьан кIирагIа

МАШАР ЛОРАДЕ ЛАЬРХIА ХИЛАР

«Кхалнах ядерни гераз дIадаккхара тIехьа ба» яхача США тIема духьаларча организаце общеамерикански конференце хиннай Бостоне. «Лораде вахар» яхаш лозунг а долаш. Машарал гера дIадаккхарах тIехьарча интеллигенце дунен халкъашта юкъера форум хиннай Париже. Дукха нах юкъе а болаш демонстраци яьй тIема духьаларча болама юкъе даькъа лоацараша Малхбузен Европа, США, Японе, Инде, кхыча мехкий йоккхийча городашка. Иштта да машара тIехьарча дерригдунен къовсама фронте дIадахача кIирагIа хиннача событей сурт.

Малхбузен Европе керда ядерни ракеташ дIаоттае я йолаь, Вашингтон шийна пайданегIа йолча тайпара тIема кийчон нийсхо толхаь Iийнаьц. Чакхдаккха лийрхIар дар цуна цхьана ракетанта духьаларча болама а чIоагIа хIамя тохар. Хозахета гIертац американски натовски пропаганда ма могга «тIема духьалара выступленеш сзай», «ныв дIахо де хIама доацаш сайцай» яйи уйла наха чуйоссе я.

Вахаро тIакIалтIакхойсай уж гамара дар ца гуш лелаю расчеташ. Американски тIъамаш дола ракеташ «Першингаш» оттае йолаллийтара жоп а луш чIоагIлуш доагIа халкъаш машар чIоагIбе лаьрхIа хилар, шерлуш бовгIа советски инициативаш хьалдуьцара болам. Машара тIехьабараша лоархI ядерни тIема кхерам дIабаккхара йола тешаме а чIоагIа а кIийле хьаяра ядерни державашта юкъера гIулакхаш СССР предложене укх нормашка хьежна хургйолаш:

— ядерни тIом юхатохар ший аралъярча политике керттера де дезар санна лархIар. Ядерни конфликт хила тардуш дола хьал ца оттийтар. Нагахьа санна цу тайпара кхерам отте, цу саххьате консультаци яра ядерни цIи хьоаргIйоацаш;

— моллагIча вариантагIа — глобальни е ограниченни бале а — ядерни тIема пропаганда ца яр;

— эггара хьалха ядерни гераз тохаргдац, аьнна деклар тIавцар;

— фуннагIа-моллагIа хуле а ядерни доацача, шоай территоре тIа цу тайпара гераз долаш доацача, мехкашта духьала ядерни гераз ца дакхар. Дунен тайп - тайпарча районашка хьаьнча ядерни йоацача зонай статуса раьза хилара кердараш хьеега могадари;

— моллагIча а формагIа ядерни гераз дIа па доаржадайтар; из гераз моллагIчунга кхычунга дIа па далар е цуна тIахьоакам лоаттабелга кхычое мара ца дахийтар; из доацаш долча мехкий территореш тIа из па оттадайтар; гераз Iоаделга кердача сферашка ца даккхар, цу даькъе космос а йолаш;

— гIапа тIехьа тIа боаккхаш цхьатарарча кхерамзлен принципа ларда тIа ядерни гераз кIезигдарга кхачар, ший дерригa тайпаш а тIехьа из цIендаь дIадоаккхача хлаччалца.

Москве хаархохоца вIашагIкхийттача хана КПСС ЦК Генеральни секретара К. У. Черненкос даьча къамаьла тIа белгалъь хьадача гIулакхий из конструктивни программа чIоагIа хьал а лоацаш тIема духьаларча болама юкъе дакъа лоцараша адамле ядерни катастрофана кIалхара яккхара дикка доккха дакъа юкъехьу.

ХАЛКЪА ЛОIАМА ДУХЬАЛА

Итале Комизо яхача сицилийски тIема бале бокъонца тIема кийчъаь дIаоттаьй американски тIъамаш дола 16 ракет. Цу хьакъехьара хоаш чIоагIа сагота болаш а вгIаэдаха а тIайщаб машар лорабен чIоагIбен хьаштдоаш мел барапа. Сагота яра долаш да доиха бахьанаш. Цкъа-дале, Комизо американски ракетии гераз отталаро бIарча хьайщача дунен халкъашта юкъера хьал ирду. Европейски континентера, Къулбаседа Африкера, Гаргарча Малхбоалера нхерамале цIенхаштта толхаю. ШоллагIа-дале, ший халкъа лоIам а Советски Союзо цIенхаштта хьалхадаьккхар а ца лоархIаш Итале правительства яьча решене тешал ду из рейгановски администраце авантюристически политикана юкъе а яха цо шийга яхар деш хилара, социалистически мехкашцарча ший гIулакхех дош а ца хеташ хьал ирдаьча оагIонгахьа из яьнна хилара. ХIаьта, юххера а, кхоалагIадале, американски ракеташ шоай характерга диллача, эггара хьалха тоха лаьрхIа йола теркал дича, уж Итале оттаяро цIенхаштта толхаю цун кхерамзлен суверенитети.

Дунен халкъашта юкъера хьал дIахо толхадаргахьа баьнкха кхераме гIа санна лоархI Итале коммунистически парте американски ядерни ракетий эггара хьалхара парти оперативни кийч а яь дIаоттаяр. Цун секретариато яьча заявлене тIа белгалдаьккхад, цу гIулакхо кхы а халача доаккхаргда ядерни герзаш Iоаделга соцадара тIехьа деш дар. Малхбоалешен Малхбузенен юкъара диалог юхиеттаоттаяра деш дар.

Американски ракеташ Итале кхаьчай цун халкъа из ловш доаццаше а. Общественноста фу хет хьожаш даьча хаттарех хозш да итальянски лаьтта уж дIанийсъяра 83 процент бола итальянцаш духьала хинилга. ТкъамашдоIча ракетий эггара хьалхара парти оперативни кийчъаь хиларо хьахьокх Вашингтона цун цIог а лаьца лела итальянски правительствон тIема духьаларча итальянски болама юкъе дакъа лоацараш цу тайпарча гIулакхаца юхатоха лерхIаш хиннилга. ЦхьабакЪда, тIеххьарча событеша хьахьонхаш ма хиллара, итальянски халкъ царна хьалхашка капитуляци е лерхIаш дац. Ерригача Итале баьржача тIема духьаларча шеррача боламе, ракеташта духьаларча боламе долаш да кердача хьалхашна хьежна вIаштIехьдаьха лозунгаш. Царех керттердар да американски ракеташ оттаелга соцадари оперативно кийчъаь латтараш дIаяхара хьадехаш хилари. Иштта хьадехаш да Средиземноморья районе ядерни йоаца зона хьаяра хьакъехьара дош а. ТIехьа-тIехьагIа чIоагIагIа хьаллоацаш я ядерни арсеналаш латтачара меттахьа ца яхара хьакъехьара предложени.

Событеша хьахьокхаш ма хиллара, итальянски халкъ раьза хила дага дац «тIъамаш долча Iоажала». Машарай гераз дIадаккхаран тIехьарча къовсама итальянски комитетий конференце решени тIайщай Итале американски тIъамаш дола ракеташ оттаяра духьалара къамаh ди 25 апреле чакхдаккха, аьнна.

ШАНТАЖЕИ ТЕРРОРИЗМАИ ПОЛИТИКА

Нахалъьнией ВIашагIкхийттача Штаташа пачхьалкхен шантажеи терроризмаи политика практике мишта чакхйоах хьагойташ йола цхьаьнха факт. Дувцар да, США президента Рейгана кулг яздаь № 124 йола цу хьакъехьара сведенеш йенайоазон тIа аьнйча «Къаман кхерамзлен даьнъера директивах».

Рейгановски администраце цу къайлагIча документа тIа дувцар да, Центральни Америка даькъе США чакхйоахача пачхьалкхен терроризма политика ше беча принципиальни маьха тIара мексикански правительство мишта йоаккхаргъяр яха дош. Вашингтона вгIор тIадоаладаьд цул шийл совгIа Венесуэла, Колумби, Панама чуйоагIача мехкий «контадорски группана» керте латташ йола Мексика США центральноамерикански пачхьалкхений гIулакхашта юкъегIертара духьала латташ хиларо. Группа кхыча членашта цхьана цо дIапех дIа а ца кхайкабеш Никарагуана духьала беш латта тIом соцабар, США официальни ведомстваша, финансировани еш, Iомаеш, герзаца Iалашъеш йолча маьхах оттабаьрийн террористийн бандаша леладу гIулакхаш соцадар.

«Дна» яхача мексикански газета дешашца аьлча, —цу «гIаьрален наха низаш дарен традиционни политикана» духьала йсах «контадорски группа» центральноамерикански кризис машара наькъаца къоастаяра реалистически план. Къоастадаь аьлча, цо чулоац регионе пачхьалкхений территорех лоалахарча пачхьалкхенашка къовсам лоаттабара герзаца кийчъьча группировкий гIулакхашта пайда яйбелга дехкар, тIема гIулакхашта бола кхыча мехкий советникаш кIезигбара ханаш къоастаяр, пачхьалкхенашта юкъе инциденташ ца лелхийтара правительствашта юкъерча юкъарчал доаццача бувзама система хьаяр санна дола гIулакхаш. Специалисташта хетачох, цу дерригe хьаю Центральни Америка регионе машара гаранти оттае торо хулийтаргйолаш гIулакх цхьан кога тIа даккхара йола реальни кIийле.

Белгтала из да, рейгановски администраце эггара кIезигагIа де лерхIаш дар. Из цIаькха а баьздир США пачхьалкхен департамента Мексикана ультиматум яр тIадуллаш долча № 124 йолча президента директива. Цу тIа аьннад: «е духьале йоацаш хьаллоацаргъя цо вашингтоновски пачхьалкхен терроризма политика, е ВIашагIкхийтта ч а Штаташка цхьан пента маьха экономически гIо хургдац цунна». Ший латиноамерикански лоалахошцара гIулакхаш ВIашагIкхийттача Штаташа дилла а «йоккхача чхьоннара» политикаца леладеш хилар цхьаннена а къайле йолаш хIама дац. Къайле йоацаш да хIанз, шийга ма хеттара йоаца кхыча мехкашкара режимаши правительствашна, рейгановски яр санна, шантажа, диверсей, провокацей, блокада, тIема интервенце методашца дарегIа йохае гIерташ гитлеровски хана деиз цхьаккха а администраци хиния ца хилар.

Амие американски империализма мелла Iовдалал лелаяргIа, цунна могаргдац хIанз Латински Америке дегIаухаш латта а цун халкъаш цхьанна хIамагга юхатохалургдоацаш бокъонца шоай мукъа хилен социальни нийсхонга кхачен гIерташ хилара тешал деш а йола низ бола мукъален процессаш тоIае.

Г. ШИШКИН. (ТАСС).

КАПИТАЛА МЕХКАШКА

Геттара Iуйрайна Саньяхача токийски районерча къахьегашка биржe эзарех болча наьха очередаш уотт (сурта тIа). Хьабе болх боаца болхлой — Япона «экономически тамаша» эттара биснараш ба уж. Города къулбаседехьарча йоккха йоаццача столични районе 9 эзар гаргга саг лаьрхIа дIаязбаьб уж. Цхьабакъда, цигарча къахьегама биржа таро яц 500 сага мара болх хилийта. Цхьабакъда, кхьиеттел «праздарий» а догдоахийла яц массаза а бе болх хургбела моттиг лацарга — «цхьан дийнахьарча болхлочун» укх кийчаьй царна йоаш дунен тIа мел йоаккхача хина, из хаахкаш болх къахьегам мара кхы тайпа моттиг ханцараа гIишлон баххаша.

Сакьарча къахьегама биржа статистико деча теркалагIа, цига дIаязбаьча наха юкъе — дIаккха а болх ца нийслуш вола 4 эзар саг. ХIара японски городе я цу тайпара къахьегама биржаш.

Болхлой балхаш тIара дIаухийт йоккхийча предприятеша тIа-гIа шерагIа юкъехухача роботаши микроэлектроникаш. Хьабе болх бацарий эскар дебаду Япони хIара шера хIалакхкулача йоккхий йоаца итташ эзараш йолча фирмаш къахьегиенаш. Укх шера февраль бетта хиначи даьлашка официально регистраци яь хьабе болх бацараш 1 миллиони 650 эзара саг вар мехка. ТIом чакхбаьлча деиз эггара дукхагIа IаIйнa ба уж. Цхьабакъда, профсоюзий даннешка хьежача, официальни статистикал массехказа дукхагIа ба хьабе болх боаца нах.

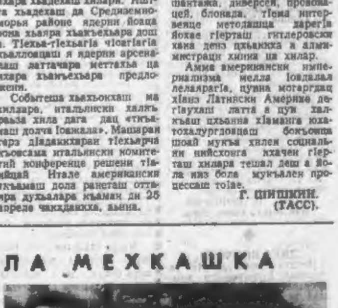

«Сюкан Асахи» яхача журнала тIара хьийца сурт.

ТАСС фотохроника.

Къулбаседа - Кавказски бройлерни фабрике Муталиева Заргана къахьега шоллагIа шу мара дац. Дукха ха еце а Заргана хьакьекхад ше дика болхло хилар. Цхьа бутт, кхаьртад дIалхийтац Муталиевас ший декхараш тоаме кхочаш ца деш. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 120 процент норма елга бокъонца закон а хинна дIаэттад социалистически яхье дика хьожамаш гойташ хьайоагIача оалхазараш леладеш йолча Заргана.

З. АМЛИЕВА сурт.

Кхоана—Венгри фашистех мукъаяьккха ди

МОАКХАЗ САННА ЧӀОАГӀА ВОШАЛ

Вай доттагӀал дохаргдоацаш да

ДоттагӀала чӀоагӀа бувзамаш да Нохч - ГӀалгӀайчени Венгре Комаромски областен къахьегамхошта юкъе. Итт шу совгӀа ха лъннай вӀаши юкъера бувзамаш цхьана леладу гӀулакхаш дегӀаккувлара хьанъехьа эгара хьалха лъча соглашене кулгаш ядадьча, советско-венгерски доттагӀала Нохч-ГӀалгӀай республикански общество вӀашагӀъеллача хана дена.

Вай доттагӀала овлаш низ болаш, чӀоагӀа да, дукха ха хьалхагӀа дена хьайоагӀаш сийлахьа традицеш я.

Республике бахача нахе дика йовз 1919 шера, Венгерски Советски Республика хьаьлча хана, венгерски револоце нуъгалхоех цаӀ хиннача Лайош Гавро цӀи.

Къулбаседа Кавказе цхьоалагӀча Астраханска интернациональни революционни полка командир хиннав Лайош Гавро. Цу полка бӀухоша са ца ходаш бичерахоски кӀайча казаний бандех лораьй Грозный. ТӀем тӀа карагӀдийнна кӀамаш бахьан долаш легендарни командира, шиъ мехкахоша цунах салаш хиннача тайпара — «коммунизман пролетарски интернационализман салтечоа» ЦӀеча Байрахха ши орден енна хиннай. Из тӀема совгӀат венгерски интернационалистех эттара хьалха цунна деннад, хӀаьта кхыча мехкарча нахах шоззаз из денна алхха из мара а вал.

Вайцига деналца белгалъаьннав вовзаш вола цхьаъха венгерски революционер а, Коминтерна бахьтонхаме болхло Бела Кун. Молкбоалех халкъий цхьоалагӀча съезда делегаташ тӀабола поезд Вакура Москве юхайоагӀача хана, Грознера гаьна доацаш бийсанна поездах лата тӀаьхьиддай казаний банда. Воха ца а вохаш, командовани шийна дӀатӀайцай Бела Куна, гобаьнкха ха а оттадаь тох-тохар меттахьe тохаш йиттай моастагӀоа, Грознера новкъостала «Трудармеецаш» яха бронепоездаш ше дошлойн дӀатӀакхаччалца.

Венгре Советий Іадал бахьан долаш 1919 шера майра лийтаб Венгерски цӀеча эснара сатгъалагӀча интернациональни бригадацарча эрсий батальона бӀухой. БӀухошта - интернационалисташта юкъе хиннаб Нохч-ГӀалгӀайчера вай мехкахой а.

Вирсача 1942 шера Грозне вӀашагӀъеллай 317-гӀа стрелкови дивизи. ТӀема никъ дӀаболабаьб дивизе МагӀалбика мехкдаьтта промыслаш лоравргара, хӀаьта котлонца чанхбаьнкхаб цо из Дунай хи йистошка. Венгерски столица мукъайоаккхача хана денале тӀема гӀулакхаш карагӀдувларах Краснознамении Будапештски аьнна цӀи тиллай дивизех.

Тахан вай цхьана леладеча гӀулакхех шаьра бӀаргагу дунен пролетариата баьччо В. И. Ленина васнета енна интернационализма идеяш кхачаш хилар. Вай бувзамаш — из да венгерски эрсийн интернационалисташа, большевикашна - подпольщикаша кхайкаль, фашистски унах Европа мукъайоаккхаш советски венгерски салтий са декха латаш хьалоаттаь исторически традицеш вошали дӀахоттхаьр.

Тахан доттагӀала чӀоагӀа бувзамаш оттадаьд Нохч-ГӀалгӀайчени Комаромски областен дукхача къахьегамв коллективашта юкъе: шоайла дӀа-хьа айхха гӀулакхаш леладу «Мединструмент» яхача Гудермесски заводен «Медикорэ» яхача венгерски заводен, «Грозгипронефтехим» яхачен «Олайтерн» яхачен проектни институтий, Калинина цӀерагӀча комсаш лелаеча Наурски совхозен «Комаром» яхача госхозен болхлоша. Хийцца шоайла дӀа-хьа тел балха хьалха латта опыт, социалистически яхь лелаю. Масала, «Грозгипронефтехим» яхача проектни института инженераша практически новкъостад даьд комаромски мехкдаьтта чакхдоахача завода реконструкци еча, проектни документаци кийчъяьй Дунайски мехкдаьтта чакхдоахача заводе цхьа установка хьалъе. Комаромски областа гӀишлонхоша шоайцига юкъейнхьай йоккхийча панелех цӀенош хьалдеш йола Нохч - ГӀалгӀайчен опыт. «Дошо кӀи на» яхача кооператива къахьегамхоша Шалковской районерча шоай доттагӀий опыт дӀа а ийце шоайцига гранулированни доакъараш хьаделга вӀаштӀехьдаьннхад. ХӀаьта, гӀишлонхоша хьайцай къахьегам вӀаштӀехьбаккхарах. гӀишлон балхий дикал лакхъярах йола венгерски доттагӀий опыт. «АтагӀинский» совхоза къахьегамхоша шоайцига юкъейнхьай хьажкӀаш кхеяра венгерски биболински метод, хӀаьта цо йиш хилийтай гектара тӀара боала хьувкъам 80 центнерга кхоачаш лакхбе.

Комаромски мехкдаьтта чакхдоахача завода цӀеча уголке оттаьй «СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически завода коллективагара Комарома мехкдаьттахошта совгӀата» аьнна тӀагӀолла даь йоазув а долаш йола В. И. Ленина бюст.

Иштта, корта болаш, творчески цхьана леладеча гӀулакхаша новкъостал ду экономика сахкагӀа дегӀаккувлара, халкъа боахама дерригача доакъошка балха эффективности дикали лакхъяра.

Социализм хьалъеча Венгре къахьегамхоша доаха толамаш Нохч - ГӀалгӀайче бахача наха дӀадовийтара, советско - венгерски доттагӀала сийдалъча революцени, тӀема, къахьегама традицешта пропаганда яра, промышленни юртбоахамех предприятеш учреждений. Іилма - тохкама институтий къахьегама коллективашта, культурая искусствах болхлошта юкъера бувзамаш дегӀаккувлара боккха а лаьрхӀа а болх бу советско - венгерски доттагӀала общества республикански отделене.

Масе оагӀорахьара дика гӀулакхаш леладарах венгеро - советски общества дипломи советско - венгерски общества Центральни правлене Сийлен грамотей еннай республикански отделенена. Тахан цуй мугӀарашка я тхьаь итт совгӀа коллективни член, цу даьхъе «Красный молот» «Электроинструмент» яха заводаш, «Старогрознефть» НГДУ а СССР 50 шу дизара цӀерагӀйола Грозненски химически завод а, Назрановски трикотажни фабрика, «Советская Россия», «Коминтерн» яха колхозаш, академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀа Грозненски мехкдаьтта институти Л. Н. Толстой цӀерагӀа Нохч-ГӀалгӀай пачтахьалкхен университети санна йола республикера йоккхий предприятеш учрежденеш.

ДоттагӀала бувзамий исторена дукха лоаркӀаме фактaш йоалае йиш я Назрановски районера.

ДоттагӀала бувзамий сийлахьа эстафета хийцца дӀалоьху республикерча комсомольцаша, пионераша, школьникаша. Шоай даьшен лаьдаьшен дӀадоладаь вежарашха дола доттагӀал тӀехьатӀайоагӀача хана чӀоагӀден дегӀаккхувлен лезаш бараша. Масе оагӀорахьара бувзамаш тоссаденнад областной комсомольски организацешта юкъе. Каст-каста вӀаштӀехьдоах комсомольски пионерски болхлой вӀашагӀкхетараш, тайп-тайпара тематически мероприятеш чакхйоах.

Вай доттагӀала бувзамаш хаддаза чӀоагӀлуш, вай интернациональни къмоттиг кхотаенна йохаргӀоацаш хилар къаьгга хьахьокх даим вӀаши дӀа-хьа ухийтача партийни, советски, профсоюзни, комсомольски делегацеш, къахьегама коллективий, культуран искусствах никалаша.

А. МИТРОФАНОВ.
Нохч - ГӀалгӀай АССР культура министре заместитель.

Цхьана машар чӀоагӀбеш

Вийй вай вьстаж ва хьатара бос бола, юкъерча дегӀара, хӀана а дегӀаца низ болаш вола мийсвенна къонах. Бартах доах цо кӀаьнка. «Воккха тиела, цкса муӀаш аллаца велхаба...», — яхаш лоецаш доах.

Из ва СССР «Тюменьбургаз» яхача Еррегсоюзни производственни объединене Уренгойрча цхьоалагӀча кӀоаргга буруа тохача экспедице дизелист вола Булгучев Микаил. Цийй сменагӀа пхийтта дийнахьа шийлача СибарегӀа болх беш а хинна цӀавена салоӀаш ва из хӀанз. Даьдаьх бӀаргтоха аннав вигӀий вай Ризван. КӀаьнка нана Юлия гурие я. Интернациональни дезал ба Микаила воккхагӀволча вийй Рустама бараш.

ТӀема ветеран ва аьнна ватаргдоацаш. дӀатӀехьаьнича къона ватаьш дегӀаца низ болаш ва Микаил. СибарегӀа варвавеча цо хьинара къахьегалга гойташ я соахка цуна енна Сийлен грамота. Цу тӀа яздаьд: «Булгучев Микаил Геонакоевича — УЭГБ-1 дизелиста ер грамота лу балха планаш социалистически декъерахи кхоачашдеча хьинаре дакъе лацарах, Каталон Ди белгал а доаккхаш».

— Лоецаче хана вара! двигатель тоа а я, болх ба йоалайтаар аз соахка, — йоаз Микаила, — цунах деннад сона ер совгӀат. Цхьа кӀира даьлча сай сменагӀа юкъ балха ваха веза са. ДегӀаца низ болча хана общественни пайдене болх беш хила веза вӀара советски саг.

ТӀем тӀа дакъе лацарах деннача совгӀатешта мийсса дезе воаркӀ Микаила, хӀанз кхоалагӀча группа тӀема инвалид воллаввеьа, тӀехдине болх барах шийна денна совгӀат. Из мийса а да...

Цийй эргӀенна эскара гӀулакх де ваха вар ьвне Микаила Даймехка Сийлахь-боккха тӀом болалуча хана. Боккхан сийлена тӀема никъ болаш я Микаила юкъе хиина цхьоалагӀа гвардейски Ленина, Кутузова орденаш енна Венски аьнна цӀи тиллa йола гӀашлой дивизи. Тайп-тайпарча къамий ниналаш болча цу дивизе бӀухоех дивизе каталонни нахкъах яздаьд «Тийрка тӀара крепость», «Иштта йийттай моастагӀчоа цхьоалагӀча гвардейскичоа язача книжкаш тӀа. Цу дивизе исторах, Булгучев Микаила тӀема никъах яздаьд 1979-ча шера 14-ча январе ерадаьннача «Ленина байрахх» яхача Закавказски тӀема округе газета тӀа. ЧӀоагӀа лоралаш леладу Микаила уж а язделла а тӀема хана дувзадена документаш.

Эттара хьалха гвардейски аьнна цӀи тиллача цу гӀорвальнача дивизеца вай мехка мукъайоаккхача тӀехьагӀа Румыни, Венгри, Австри, Хорвати, кхыйола моттигаш фашистех мукъайоахача дакъе лоацаш хиннав Булгучев Микаил. МоастагӀчоа майра леташ, новкъостанта шийгара къонахчал гойташ чакхбаьннав тӀема шерашка старшина хиина Микаил Гериакоевич Булгучев. ЦӀеча седагъан, Даймехка тӀема шоалагӀча степена орденаш, медалаш енай цунна.

Къахьтта дукха моттигаш а тӀема ветерана ваппаранки йолча Венгреца ювзаенна, из мукъайоаккхаш тӀемаш хиннача хенара а цуа тӀехьагӀа цхьоалагӀча гвардейски дивизе ветеранашца цхьана цига хьовашагӀа ваха хиина а.

ТӀом чакхбаьннача тӀехьагӀа шоззе хиннав Булгучев Микаил Венгре хьошалгӀа ваха. Цхьа ер а юкъеволла дивизе ветеранаш парте Центральни Комитета тӀаийца а хиннаб.

Къахьтта чӀоагӀа лоралаш леладу Микаила Венгре Социалистически Болхлой парте ЦК а печатьяьккхаи а кулгалхочун Янош Кадара автограф тӀайола цун сурт. Янош аьнна цӀи тиллай Микаила шийн цхьан воӀах.

— Тахан, вежарашха йола Венгри мукъаяьккхача дийнахьа, дег тӀара дӀайха моаршал луш даьлаха буаьц аз венгерски доттагӀий, из мукъайоаккхача дакъе лоацаш хиина тӀема новкъостий, — йоаз М. Г. Булгучева, — Венгре цӀай вай советски халкъа а цӀай да. Из фашистех мукъайоаккхаш дукхача советски бӀухоша шоай вахар дӀаденнад. ХӀанз Венгре а Советски Союз а кхыча социалистически мехкашца вӀаши оагӀув тоаза сийрда кхоане хьалъеш, дерригача дунен халкъашта юкъе машар чӀоагӀбеш я.

«Шийн сменагӀа Уренгой дӀаваза кийчо ва вар со из волча вахача хана тӀема ветеран. Тахан а Даймохк чӀоагӀбеш шийн хьинар ца кходаш болх беш ва тӀема ветеран.

А. ВАСИЕВ.

СУРТА ТӀА: Венгре мукъайоаккхаш хиина тӀема ветеранаш Венгерски Социалистически Болхлой парте Центральни Комитете тӀаийцача хана. Аьттехьара оалагӀа вар М. Булгучев.

АХМАТОВА Раиса

ТИСА

Безамах, гӀайгӀах вай да хьо, Тиса,
Духьевиа, тахан, сона дейза хий.
Хьоажале тӀарча наькъо со
хийсса
Йоалавай, хьо гьнарча
берда йиста.

Масса а вии да, йоаш нанх,
цхьатарра —
Вошалла кахана нияъ буа
цар бизаа.
Уйлане хьаж со хьо берда
йистера,
ТаагӀоаца деттару хьо дег
кьехаа.

ЛадугӀа аз хьога, хетару,
[illegible]
Ховар а хьамсарча Орге ю
гӀор.
Хетару гуш оана — вотам а
байна,
«Аргунъ» сийдаина цо хьош
боле кхур.

ХӀана хьаш со хьогаха
иштта, хьо санна
Духьала уст сона Даймехка
зиш.
Гьнарча шоадий доарца
сийна
Ушаха хазар левш
безаман йиш.

Тийна хий, безаман,
гӀайгӀане Тиса,
Иллеица бенаба хьай дито
мора.
Хьо гӀанань сона ца гуш
дӀайодац бийса,
Са сийрда сатувсаш Іа
дӀаеза беза.

Дагара дар дуаца поеш я
со хьоца
Хьона аз денад вайньза
салам...
Са Даймохк хьоахабеш, сога
Іа дуаца.
Хоаза са гӀайгӀа а, хьуа
ца ва хьоца.

Кхоаза лоамаца, сиглонах
хьалгӀертаи
Уллаш а со кхель хьамсара
[illegible]
Хьай нараль лоаэорга Іа
сийна морзаш —
Дейна малх сатуллаш цигара
хьалгӀотт.

Лоамен маждарий, анерана
лекхаш,
Хий эца болх. Лепаш я
кӀудеваш.
Сувашна сатувсаш
гуйбеннача мӀантий,
[illegible]
бешна доаган.

Уж дегалуцнаш, сийрда
тааргӀаш санна,
Са нар чу лоззаш да, дега
теом беш.
Сатувсам, гӀозаа, дег чура
уйлаш
Тиса, хьоца онъ аз,
къамала даш.

Са беррига безам, къастаре
гӀайгӀа —
Тиса, тахан дӀанйинай хьоца.
ТӀакхе Іа сога вӀашн вай
къастамех
Хьай беттала гӀайгӀа эррига
хьосаца.
Хьо ва чу сай нить гуш,

деттам а са,
Хьамсара шодаш сон
гаьна да...
А-а, дац шеача хиш тара
вӀалла!
ВӀашагӀ ца къастам, шин
хио
Къамаьл ду — шин
меттала.

ГАГИЕВ Георгий

ПЕТЕФИ ШАНДОРГА

Шандор! Хьа стихашта
наьна
ХӀара алап — сага тӀоа!
Чаргхе сийрдадоаз Іа
вазар,
Цхьаза беьде хувиш доа!

ХӀаьта поэт, шийн стихашца
Вале сердцо Іалашъеш,
Из поэт, шийн халкъа меттаь
Массадоача халкъа эш.

Иштта хьо а, Шандор, тхона
Даим-даим везаьа ва.
Лермонтов мо вэзв
лоаркӀеш,
Хьо Кавказе вевзаш ва.

Венгри... Наьха цӀена
дегаш.
Хьахкъал, курал, дегагӀоа,
Дошо дийрах латта оанаш,
Сиглон дах мо сийна бос.

Са ца ходеш Дьаха бахьан
Лийта мадьяраш - кӀантий,
Церна чоанаш аххаш хиина
Дехаш дола моаждарий...

Шандор, хьамсара хьа
Венгре
Тхона тхоай кхоачара хет.
Нохч-ГӀалгӀайчен латта
[illegible]
Дахаргда хьа дош, поэт.

Халкъ: къахьегама тахан
Даьд вай хазьлах
вежарий...
Хьа сийдаш Іойоакх аз,
Шандор.
Сай гӀалгӀай эттара кий.

Тахашна цхьа хӀама хиина,
Нийсвалар уж латта хьо,
Ма цӀай эттаргдар
гобаьккхе!
Поэт, ма гӀадгӀаргдар тхо!
ХозагӀйолча йоӀо ферта
Хьа безам тӀа кхоллергъяр.
ТӀьамадас хьа сийна йоазо
Искара муӀа вӀийргъяр,
Лоамаш пандар, тохаш
тӀоараш —
Иштта даим хургдар хьа...
Даьсса дусаргдамар ловмаш —
Хьона лаьрхӀа пьедестал!

Комарома область

Мехка къулбеседехьарча даькъ тӀа улл из, Дунай йистошка 2250 квадратни километр хулаш я цо дӀалоаца моттиг, цун центр — 65000 саг ваха город Татабанья. Мехка эттара вӀашагӀа йола область я из, кунна цхьана нах эттара кхотабеннагӀа а бах уккха. Области я кӀихаза йола наьь говраш хазаю завод — Бабална Кишбери.

Область промышленни я. Мехка бешкхача тайпача кӀорах дукха хӀама ца ошаш хоалагӀа дакъа уллаш боалх, кӀора баха тӀа хьалъяй электростанцеш, химически промышленноста предприятеш, алюминиева - плавильни доакъаш. Лоамий моагӀа ходе я Іалаьмате дика кӀир йоаккха кхера, цунах кийду лабатлански цементах цӀенош дечен комбинато. Алмашфюзите болх беш я Іалаьмате йоккха глиноземни завод, хӀаьта Сене—мехкдаьтта чакхдоахх завод. Цахиплозая пластмассах венгерски производства центрех цаӀ я Ньергешуйфалу.

Области я кӀихаза йола наь нах баха моттиг. 500000 шу хьалха баьхача наьха декъах юкейиса хӀамаш кораль Вертешсёллеш. Дунай лахча хи йисте улла Эстергом яха хоза городок. Эстергом хиннай венгерски королий хьалхара резиденци. ЧӀоагӀа дукха я цига культурни наькъ дохаш.

СУРТАШ ТӀА: 1) г. Татабанья герб.

2) Татабаньера керда район.

Дицлургдоаца денош

Шоза хиннав со Венгре. Эттара хьалха 1976-ча шера туристий маршрутах ваха, шозлагӀа — 1979-ча шера Наьсарен районе «Асса» яхача ансамбла коллективаца концерташ яуш хилар тхо, Нохч-ГӀалгӀайченца доттагӀал долча Комаромски областе. Къахьтта безам боагӀа са оахош шозлагӀа бихьа никъ дегалаца. ЧӀоагӀа гӀадбаха бар тха самодеятельни артисташ шоеш эттара хьалха довзал дакъа шоай гозаал дӀахьокха болхаш. Тхо хилар Эстергом яхача городе, Орослане, Татабанья, Будапешта, Тардошбане. Тхо дӀа-хьа кхувлаш, масса зама а тхона лаьркӀа «Икарус» яха автобус хулар, цул совгӀа, доттагӀий тхона улувра дӀабалацар. Тха йоаххо йш, фу эш хьоинам вар Комаромски облисполкома председателе заместиталь Тибор Штайнер. Тоьал да яха саг вар из, хӀаьта а цун вӀаштӀехьдоалар белхача хьалашкха санна тхога хьаьа. Цун хадалах цецвьаьна, аз цхьа хаьттар цунга, иштта сел чӀоагӀа мано хӀане хо Іа хьайна, аьнна.

— Со соахка хиннав шун мехка, — аьлар цо, — шун наха са дахьа сийнах иттагӀа дакха а кхаде са наз дӀакхоача, доккхал дергдар аз.

Тхо цӀадоагӀаш тха самолет гӀаттаьш, бӀаргах йоалах а хьакхаш латтар тӀа хьамсара доттагӀа Тибор Штайнер. Тхо хинача моттигашка вай хазараш ма мел хьийкхача наьха дегаш эссар йоаргӀаца доттагӀлен цӀи.

1980-ча шера Татабаньера самодеятельни артистех бахьхар вай республике шоай концертни программа а ахьаь. Шоаш Грозне хьахььчача шолагӀча дийнахьа, шоай доттагӀий Назранера «Асса» яхача ансамбла артисташ болча бахьхар уж.

Безе хьаьший бах тӀайицар оала тхоай довзал даьшера доттагӀий.

Оала церна гойтар вай республике хоза моттигаш, кхетийтар тух-сискалех. ЧӀоагӀа доттагӀал дувзаш вӀашагӀбеттабелар уж Наьсарерча тайп-тайпарча болхлой коллективашца.

Советски а венгерски а халкъий дезаргдоаца доттагӀал дика гучадоаккхаш дар хьайшийн самодеятельни артистеши г. Назрана культура Дворецо оттадаь концерт. 400 сага лаьрхӀа йолча зале цу дийнахьа хьайр совгӀа саг вар.

Дохардоаца чӀоагӀденнад Комаромски областерчан Наьсарен районерчан къахьегамхой доттагӀал.

М. АУШЕВ.
Наьсарен райони культура отделе заведующи.

Цхьайна хетадаь

Кхоана дезду Венгре халкъа цӀей — фашистех мох мукъабаьнкха ди. Цунна хетадаь да укх деноца республика кинотеатрий экранаш тӀа хьахьокхаргдоаш Венгре кинематографистаща даьха художествени а иштта документальни а ленташ.

Царех да нерда художественни фильм «ГӀар-тата ца а дац, майор Кардош», «КӀайча гоара тӀа мегӀа зӀамсаг», «Са 32 цӀи я», «Кхела баркал оалараш», кхыл араш.

Из программа оттаь я наха дезалуш тӀеацаш дола картинаш ма хулла дукхагӀа юкъедалха гӀерташ, Венгрерча вахарах-леларах довийта ца Іеш, цу программа хьагойтаргда мехка кинематографи дикка дегӀаена хилар.

Г. ПИЩАЛОВА.

УКХАЗА КИЙЧБУ ВЕНГРИЙ КХАЧА

Массехк шу хьалха Грозне хьалъьяй «Татабанья» яха кафе. Кафе проект оттаьраш ба венгерски новкъостий. Цун чура отделка еча хана а дакъа лоацаш хиннаб доттагӀий. Безам тӀагӀоргболаш хоза кийчъаь я кафе интерьер. ДоттагӀаша дукха къахьийгад шоай къамаш стиле тара из хургӀолаш. Деррига а тоаш вӀашагӀтехад укхаза: мебель, люстрай кӀаьди сердал, юкъара зал, къаьстта йола кабинаш. БӀарг тӀаотташ ба Татабанье городерча къахьегамхоша совгӀата бенна боккха кӀувс а, хьачувоаллача йоалла доттагӀий городе эмблема а.

Чам болаш да кафе кийчду венгерски блюдаш: «Али-Чикош» яха антремот, котлета дукхах ю «поприкаш», кӀоша сибаз а теха йола «тоханьа», кхыдараш. Белгалдаьнха деза венгерски дараш дукха хозаш, сибаз, даьтта теха кийчделга.

— Кхуналe баха нах а ба кӀома хӀама дукха езаш, — йоах кафе заведующе У. Б. Дахкильгова. — Цхьабаьна, венгерцаш вай а дицдаь ба.

Венгрера вайцига баьхиа хьаьший «Татабанья» чу ца отташ, дарах чам ца боаккхаш дӀаболхац. Фусамдаьшта хьех дарaш кийчдара «къайленаш». Воккъонна цӀей хул кафе болхлошта уж баьхкача.

Венгерски кухни дика Іоыаль, чам бола дарaш кийчде кова я повар С. Кодзоева, эшачунга хьожаш я производства заведующи йола Р. Тарамова. Хьаьший массаза а безаме тӀаяц бармена Каймова Асис.

Эзараш болча грознецашна а юртаццкарча наха а чам баьккхаб «Татабанья» кийчдеча венгерски дарлий. Баркал а оалаш, дукхаза хьоахабаьб шоай венгерски доттагӀий.

М. БАШИРОВ.

СУРТА ТӀА: кафе балхича наха гӀулакх деш я официантка Г. Бачарова.

Хь. ВАНДАЕВА сурт.

Мохк байзар

Дукха ха йоаццаш Венгре а хиина цӀеной туристически группа. Вахараша болча мехка цоаш безама тӀадерах, цига цоаш дайча гӀулакхах дуц группа кулгалхочо Октябрьски райисполкома председателa заместитель СТЕПИНА Светлана Васильевнас.

ДукхагӀбараш кхачан промышленноста болхлой а болаш. 35 саг вар тхо Венгерски Халкъа Республике хиннараш. Оаха цига даьккхача шийтта дийнахьа цӀаниха дицлургдоацаш чӀоагӀа безаме тӀайийцар тхо фусамдаьша.

Хьалхарча дийнахьа Венгре столица Будапешт йовзаш хилар туристаш. Эттара хьалха дахар тхо советски бӀухошта оттадаь памятника долча. Геллерт яхача лоам тӀа латт из. Укхазара бӀаргагу сурт цецвоаккхаш да: тайнна дола Дунай, цох тех ка тӀаьш, тайп-тайпарча эпохашка хьалдаьча цӀеной цаӀ шоллагӀчуа тара йоаца ноттураш.

Хоза я город Будапешт. Город шин даькъе екъаш доагӀа Дунай. Дукха да укхаза исторически памятникаш. Тхо хилар къаьнарча бастионе, ворхӀ бӀаь шу хьалха хьалдаьча Матяаш яхача килса чу. Массанена а чӀоагӀа дукха езелар Къаман галлерея. Укхаза да бовзаш болча венгерски художникашен скульпторашек дӀь балхаш. Дицлургдоацаш да венгерски парламент чуйола цӀа.

Будапеште массехк ди а даьккха, Татабанья яхача городе дахар тхо. НаькъагӀа долхаш дукха музеяш, исторически памятникаш бӀаргадайра тхона. ЦӀанкха а дицлургдац тхона халкъе эша товараш арахецача завода коллективаца хиина вӀашагӀкхетар. Укхаза фусамдаьша дукха дийцар тхона шоай предприятех лаьца, дукха хӀама бӀаргадайтар. Заводе арахеца продукци тӀайолаш лаьрххӀа стенд яьр. Йоккха яц завода коллектив — 500 саг. Барттайна, къахьегама овсарле лакха йолаш болх бу цо.

Оаха а дийцар вай республика къахьегамхошта нагӀдьнначох лаьца. Нохч-ГӀалгӀайчен вахар дувцаш доаа альбомаш, Грозный город тӀайола календараш, кхыйола сувенираш елар. Фусамдаьша тхона а делар совгӀаташ. ТӀоараш детташ, безаме тӀайийцар вайнаьха хьахар. Халха баьлар хьаьший а фусамдай а.

ДӀахо тхо хилар Залаэгерсаг. Сенешфехервар яхача городашка. Массанахьа безаме, деза хьаьший санна тӀайийцар тхо.

ТӀехьара къасташ деза доттагӀий санна къастар тхо. Венгерски доттагӀий вайцига хьошалгӀа бийзар оаха.

СУРТА ТӀА: Советски бӀухошта оттадаьча памятника юххе ба вай туристаш.

ПИСЬМОН ЛЕРАГІА

МАССАНЕ ЦХЬАНА УЙЛА Е ЕЗА...

Дукха ха йоацаш редакце письмо дера Назрановски района Наьсар - Кертерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархочунгара Аушев Израилагара, школа хьехархошта, цу даькъе шийна а, бешамашта лаьрхІа совхозага лаьтта далийтара редакце гІо дар дехаш.

Бакълув из, юрта болх беш болча, шоай бешамий йоаначa хьехархошта динагІчара лаьтта дала хьежача бакъахьа я «Назрановский» совхоз. Района халкъа образоване отдела заведующе І. Ужахова а бакъду совхозо хьехархошта луш дола лаьтташ тІаккхача гаьна а хала а долчара е дІайийна хІама хьа ца хулаш лоабат болчара луш хилар.

Назрановски района кулгалхошта а ха деза шоай школай хьехархошта эшар доацар фуд. Уж денхарийла ба цар йоакхо е. Цу хьакъехьа са къамаьл хилар совхоза керттерча агрономаца Бекмурзиев Къурейшаца, цо йоах: «Укх шера тхоай шаштІехьа ма доалла, хьехархошта дикачара лаьтташ дала хьожаргда тхо».

Вакъда, хІанз со дувца йоаллар из дац. Письмо яздаьр филолог вало а цхьан оагІо тІа стилистически орфографически 17 гІалат дар. Иштта мара шийна могг ца ховш волча словесника берашта мишта хьехьаргІ? Царна цо фу Іомадухьаргі? яхача хаттараша новкъа яьккхар со.

И. Аушева урокаш тІа хьагуш дар знанеш лоха йолга, хьехархочо ткъо шу соцагІа хьалха хиннача методагІа болх белга. ХІаьта цо хьех 7—10-ча классашка. Со урокагІа хинна бархІлагІа классаш хьайнцача, царна выпускной экзаменагІа сочинеш меттел, диктант а язлургдаш.

ЦІаьхха нийсдаьча хІана хила мег ер-м, аьнна хетаро хьийхар яхыча филологаша мишта хьех, цар дешархой мишта кхеташ ба хьажа. Цига гучадаьннар а дог хьаьсташ дацар.

7-ча классашка эрсий метти литературех, хьехаш йолча школа завуча Л. Могушковай урокашка хилар тхо. Цун дешархошта кхьметтел къаьнаьла доакъош а довзацар. хІаьта хьехара методака лакхехьа йийцача бесса эзала яр. Классе мел беш бар, хІана бац аьнна, болх устно бора. «Откашливаясь» яха цхьа дош дІаяздеш 3 гІалат дир дешархоша. ХІаьта, хьехархочо шо бехназьлла гІерташ йоах: «ХІанзалца са методика харцахьа я аьнна дац сога, хІана-м хов сона сай балха тІа гІалаташ долга, бакъда, ер ворхІлагІа класс-м ше а чІоагІа ледара я».

ВорхІлагІа класс хІанай ледара? ИнълагІча классе деха царна эрсий метти литературен хьехаш яр Могушкова ше ма йий.

Цох тарра дар СурхотІарча № 1 йолча юкъерча школе хинна сурт а. УрокагІа гучадаьлар дешархой меттел хьехархой а знанеш лоха хилар. Из хьахьокхаш дола масал доаладергда аз. ЯхлагІча классе гІалгІай литература урок яр. 32 дешархочох 8 мара вацар деша вена. Урока тема: Беков Тембота «Сердало» газета хетаь стихотворени яр. Бакъда, хьехархочо цхьа дош газетах лаьца а ца оалаш, берашта дийцар: «Стихо вай йоазув, литература кхеллача Зоврбиках, иштта сердал еннарех дувц», — яхаш. Бераш-м кхетанзар цу тІа дувцачох. Царга хаьттача, цар кхетаьр-м арара сердал яр.

Хьаьаргьа вай цу школе 8-ча классе хинна эрсий литература урок. Хьехархо А. Измайлов вар. Урок йистеляро цу Іазапах дахьар тхо, дерригаш а цу классе мел хиннараш, сел во яр из. ЙІаьхача урокагІа цхьан помещика образах лаьца массехк предложени дІаязьяр мара кхы корта болаш хІама дайзар е дешархоша а е хьехархочо а. Кхы динагІв вожаш а яцар.

Аз доладаь масалаш дукхачарех цхьадараш мара дац. Таханарча хьалаша дІа ма деххара боацаш, шоай болх лелара бу хьехархой дукха ба. Ца ховлга да из е ца ловлга да? Уж шаккхе а да. «Тхона кердадар довзийташ цхьаккха а вац, — йоахар цхьаболчар, вожаш летаьар гІалгІай меттех литературен учебникаши дешара програмащ вІашка йоагІаш яц», яхаш. Бокхьалдар аьлча, из нийса дац ала йиш а яц.

Шоашта ца ховр Іомаде сарцагІбала а ховр доагІача бесса дешархошта дІахьеха а декхарийла бецай хьехархочун професси хержараш?

Районе болаш ба къона бале а, шоай балха тІа дика лер ютаж бола хьехархой. Царех ба Экажевски № 2 йолча юкъерча школа хьехархо П. Марзиева, цу юрчарча № 1 йолча школера П. Экажева, иштта кхыбараш. Йоакха еце а, цар я уж саннабарий а опыт шоай преподавателашта дІайоэнйтара, говзал лакхъяра, царна гІо дара фу цу лакхехьа цІераш яьхача школай кулгалхоша, района халкъа образоване отдела методически кабинето? Цхьаннга а дац. Ца дега гучадоених школашка взаимопосещенеш, методобъединенеш. Наггахьа каьхата тІа мара ца хиларо, цу гІуланха тІахьожам ледара хиларо.

ХІаьта, районни методически кабинето беча балхах тоьам боллаш кхетаргба цун заведующи йолча Р. Дидиговас яхачуига ладийгІача. Цо йоах: «Хьехархочо дина е во болх бу шера а хьйна кергаш».

Хьехархочун болх дешархой знанешца бустилга ца хов ш я-теш яз? ХІаьта, из ше районера хьехархой, берригаш ца бовзе а, массехк мукъагІа, мала байза яла йоалл мича хов сона. ГІулакх доагІ тІача бесса хилча, Дидигова яр хьалхарча даькъе хьехархоша болх мишта бу ха в, во бара бахьанаш такха а гІо де а декхарийла яр.

— Со хиннача районе эрсий гІалгІайи метташ хьехачара кхоачамбоацараш доккхий ма дий, уж дІадахаро фу де лергІ оаш, — аьнна аз даьча хаттара жоп луш республика просвещение министра заместителa Галина Борисовна Кучеренкос йоах: «Хьехархой болх районе ледара болга тхона хов ш да. Цудухьа, болх тоабара тІехьара тІахьожам чІоагІбаьб. Районо а школай кулгалхой а декхарийла баьб хьехархочун говзал лакхъяра методех бизагІа пайда ийбе. Белгалдаккха безам ба са, школашка хьеха хьабоагІача Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университет чаккхьалкхача хьехархой знанеш йоагІача бесса йоацилга».

Из а даьсса къамаьл да. ГІулакх во долга-м цо ца аьлча а, гуш да. ХІанад из иштта во? Мишта дел республике хьехархошта аттестаци елга, цар говзал институте, шоаш болча моттигашка лакхъелга? Ледаро лел. Каьхата тІа мара хьагуш болх бац.

ХІаьта, вай университете кхыча лакхехьарча дешара заведенешка а болхаш бола абитуриенташ мичахьара бахьнаб? Республика школашкара. Из санна дар хьоахадаьча дика аьлар Назрановски «Электроинструмент» завода болхлочо 7 бера нанас Б. Гагиевас. «Оаха бран йича-м тхо доагІача бесса бехктохкаме ма оаий, тІаккха шоаш хьехаш дола бераш йоагІаш йола знанеш а ца луш, школа йистелькхай, ловр хилда цох аьле хьаьрахецарашта хІана бац бехк?». Бакълувра болх.

Хьехархой кадраш кийчъеш йола Нохч - ГІалгІай университет а бехказа яйха ягІац... Знанеш во йолаш бараш чаккхбувлийта безаш университето. Цу хьакъехьа аз къамаьл дича филологически факультета декана Дахкильгов ИбрахІимаи вайнахски филологе кафедра заведующие Тимаев Вахаси йоах: «Тха план я кхачашбе езаш. ХьабоагІачарна юкъера динагІбараш ба-их хьахоржараш, кхы фу дергда оаха?». Цу дешаца дувзаденна эрсий метта кафедра хьехархоша а йоахар: «ВІалла боацачул, знанеш ао йолаш баде а, хьехархой хилар ма толий».

Укхаза новыьостий гІалат бувл. Толаш. КІезига мара беце а, лерттІа специалисташ хилар тол. Таханарча хано дІадах хІаравар ший декхар дизза кхоачаме а из кхоачашде хов ш а хулга.

Университета филологически факультета цхьоалагІча курса студенташ хьайнача, цар яздаьча диктантех шоашта юкъе 36—45 гІалат долаг бахьаш дуйнха дар. ХІаьта, къамаь отделене 3-ча курсе 25 сагах лаьттача группе хІанз 13 саг мара висавац.

— КхоалагІча курсе мара кхаьча боацаше а изал студенташ юха къастара баьхан фуд? — аьнна даьча хаттара жоп луш, эрсий метта кафедра заведующе декхараш кхоачашдеш йолча доцента Н. Л. Маликовас йоах: «Оаха йоагІаш йола знанеш йолчарна санна, тхоай цхьан программагІа ма хьежий студенташта, тІаккха ясала знанеш йолчар из кхетала. Цудухьа юкъера дІабувл уж».

Нонна Леонидовнас а цу кафедра преподавателя П. Х. Беков а а яхачох, къьгга гуш дар хургбола хьехархой знанеш лоха хиларе дукхагІча даькъе школа бехке хилар. Бакъда, хьачу а нийца студенташ дІабоахачул, ледара бараш хьачу ца кийчаи толар университета а.

Нагахьа санна школашна дешархой кийчбелга тоаде вай безам бале, эггара хьалха дика дахадовцар да университетен педагогически институтен хьехархой кийчбара процесс оалантара хувцилга. ХІана аьлча, цу заведенеш араехкача специалисташа кийчбу школе дешархой, цар знаней боарамех, педагогически торонех тІийша ба цу заведенешка тІехьа тІайоагІача хана деша боагІаргбарий знанеш боарам. Цу дерригне а хьахьокх вузаш школаш шоайла айхха бувзам болаш хилар, цудухьа уж дешаш нейилленно дувша а къестаде а деза.

ГІалгІай мотт хьехара къьасттта хазонаш нейсду. Яхаш дувц ІмамахІоша учебникаш, программаш, методически указанеш лерттІа ца хилар бахьан долаш. Лакхехьа хьехархоша - практикаша дийцачуьна доагІаш да из а.

Просвещене министра заместителга Л. А. Татиевайга хетт аз: «Учебникаш арахецаре дешашка хьожаш хьо ма йий; иштта хІана леладу саш ца гІуланх?». Цо аьлар: «ГІалгІай меттех литературен учебникаш хьалхе арахийца да, хІьата программаш хІанз мара аралаьйнац. Оала дукха ха йоацаш коллеге дийца а дийца чІоагІдаьд арахецаргдола учебникаш программагІа доагІІача бесса тоаделга а керда автораш юкъеоаьйга а. ДІайодача хана из гІулакх цхьан кога тІа дергда».

Министерствос терко е езар гІалгІай меттех литературан учебникаш оттадеча авторашта юкъе хьехархой-практикаш, Іилманхой боалабара. ХІаьта, долаш долча учебникай чулоацамах аьлча, ледара я грамматика тІара правилаш, текстш, литература тІа яц критически статьяш, кІезига я нІоаргта чулоацам бола, берий санхетам лакхбергбола кхетам луш йола произведенеш. Цу дерригне уйла йича бакъахьа я просвещене министерствос. Массаьар оарцагІа ца воале, цхьан кога тІа дергдац из гІулакх.

Хь. АУШЕВА,
тха спецкор.

Спорта хоамаш

ЛАТАР

Укх деношка вай республике ена хилар ший лоамагІа кІалтохаргах латара Казахстана нагирхой гуллья команда. Казахски борецаша чакхъяьккхар кхоъ ях.

Хьалхарча юкъе уж къовсабелар Аргунерча спортсменашца, цигарча культура Двореце къовсабелча цхьатарра низаш долаш хилар шаккха а команда членаш. Укхаза тІатоха деза, хьаьнашта юкъе СССР тІеххьарча чемпионате коталонаш яьха Р. Умралиеви Т. Атабаеви хинна хилар.

Кхойтта тайпара доал долча спортсменашта юкъе хІаьта а ийссазза котбаьлар аргунцаш.

Цул тІехьагІа, Казахстанера борецаш вІашагІхийтар Гермечукерчем «Спартак» ДСО ДЮСШОР-ен спортсменашца, кхоазе а котбаьлар вай мехкахой.

ШТАНГА

Гудермесерча спорта Дворецe хилар езача атлетиках йола къаьст-къаьстача штангисташта, командашта юкъера «Урожай» ДСО хьалхе яккхара яхьаш.

Цу яхье хьалхара моттиг яьккхар Гудермесерча команда, цул 156 очко хилар. 106 очко а йолаш шоллагІа моттиг яьккхар Ачхой-Мартанерча команда, цул 4 очко кІезигагІа мара ца хиннача Грозненски района штангисташа кхоалагІа моттиг яьккхар.

Къаьст - къаьстача штангисташта юкъе а дукхагІа белгалбаьлар Гудермесера, Ачхой-Мартанера, Серноводскера спортсменаш.

Д. МУСАЕВ.

Дукха ях гулбеннабир самардийнахьа Грознерча химиний культура Дворецe. ДукхагІбараш кхувшбоагІа нагирхой бар. Цу дийнахьа укхаза «Труд» яхача республикански спортивни общества традиционни бІаьстенара боксагІа хьалхара моттиг яккхара яхьаш чакхъяьхар. 15—16 шу даьнна къона спортсменаш бар нига даккхьа лаьцараш. Царна юкъе «Труд», «Трудовые резервы» яхача спортивни обществай, Гороно ДСШ къона спортсменаш бар. Дика аьттув баьлар цу къовсаме СССР спорта мастера Харниханов Іаллина нхебеча къонача боксерий. Шо-шоай дозалга хьежжа хьалхара моттигаш яьхар 10 саго. Царна юкъе бар Садулаев Іаьнди, Джамалдаев Ислам, Бажаев Джамбулат, Мазлаков ИмІаьла, кхыбараш.

Хьалхара моттигаш яхарах грамоташ елар «Трудовые резервы» общества спортсменашта Ислмлов Суьяна, Горднецо Юрена. ДСШ боксерашта Кациев Руслана, Магалов Асламбека, Имаев Руслана, кхыбараща.

ХІанз къона боксераш кийчо еш ба кхоь бетта город Махачкале хургйолча «Труд» ДСО Россовета хьалхе яккхара яхьанна.

СУРТА ТІА: хьалхара моттиг яккха ловш латаш ба Джамалдаев Ислами (аьттехьарвар) Бажаев Джамбулати.

Р. АУШЕВА сурт.

ШАХМАТАШ

Студентий турнир

Республикански шахматия клубе чакхъяьнний «Буревестник» яхача ДСО Нохч-ГІалгІай областной совета яхнарча XII спартакиада яхьаш. Турнире даькъа лаьцача шин группаа юкъе яр шийтта команда — Грозерча кхаь вуза факультетий вІаштІеха командаш. ХІаранена юкъе вар ниъ вІамсати цхьа йоІи. Яхьаш дІайолаелча гучадьлар мехкдаьтта института студенташ динагІа ловзаш хилар, хІаьта цар шинна а подгрупе призовой моттигаш а яьхар.

Хьалхарча группе толаш хилар строительни факультета спортсменаш, цар 18.5 очко хилар.

ШоллагІча группе хьалхара моттиг яьккхар промышлени процессай электрификаци автоматизаци факультета студенташа, цар 17 очко хилар. ШоллагІа моттиг яьккхар технологически факультета коллективо, кхоалагІьяр — университета физико-математически факультета шахматисташа.

Шоай командашта юкъе а толаш дика лайзар П. Горохов (геологоразведочни факультет), Х. Дурдиев (промыслови факультет), Х. Асхаханов (строительни), кхыбараш.

Турнир болча хана гучабаьлар говзал йола, кІеззига царца болх бича толамаш доахаргдола къона шахматисташ.

А. ХАИТ.
СССР спорта мастер.

ЗІАМАГІБАРИЙ КХОЛЛАМ

Массехк дийнахьа Грозне хилар «Даьхе хьаькъалца, къахьегаца, кхоллаца хестаю» яха берий технически кхоллама республикански выставка.

Республика тайп-тайпарча районашкарча къонача изобретателаша, конструкторашa гойтар сурташ, тайп-тайпарча машинай, самолетий, кемай моделаш, макеташ, дахчах хьаль хІамаш, кхы а дукхадараш. Керттердар да, бераша хьаль дукхагІйола хІамаш практически пайда эцаш долча хІамаех хилар: юрте боахаме, техе, математика, физика урокаш тІа. Цудухьа пхиъ лостам болаш яр выставка: «Къонача техникаша—школана», «Къонача техникаша—юрта боахама», «Къонача техникаша—промышленностa», кхыдараш.

Юрта боахамца ювзаенна моделировани къьастта дика яьяр Шелковски, Наурски, Надтеречни, Аргунски районий къонача техникаша.

М. КАТЫШЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ЯХЬАШ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Оаха хьалха хоам баь ма хиллара Грозне хилар футболах йола Ерригсоюзни нагирхой турнир. Шин группана йийкъача командашта юкъе дикагІа хилорна белгалъьлар РСФСР-і, Ростовера, Орджоникидзера, Челябинскера командаш. Турнире призовой моттигаш яхара тІехьа къовсаелар уж командаш. РСФСР команден Ростовера футболисташи къовсабелча ловзар цхьакха кот ца воалаш чакхдоал. ХІаьта, цул тІехьагІа пенальтеш дикагІа теха РСФСР спортсменаш котбоал счет 5:4 йолаш.

КхоалагІен йиъалагІен моттигаш яхара тІехьа къовсалу Челябинскерен Орджоникидзерен командаш. КхоалагІа моттиг Орджоникидзерчен йиъалагІа моттиг Челябинскерчен спортсменаша а йоаккхаш чакхдаьлар из ловзар а.

Хьалхара а призовой а моттигаш яьхаце а футбола дика школа хинна дІаттар кхыча командашта а Грозне хинна турнир. ХІаьта, яхьашка даькъа лаьцача командашта юкъера белгалбаьхар цхьабола спортсменаш: динагІвола нападающи, вратарь, и кх. дІ. Царна дІадделар республикански газеташа хьожадь совгІаташ.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТІА: ловзаш ба РСФСР-І командеи Ростовера футболисташ.
Автора сурт.

ХЬАЖАРГА КИЙЧЛУШ

Шелковски районерча Бурунни яхача юрта культура Цен хора юкъе дакъа лоацараш механизатораш, хьехархой, жа Іуй, медицински болхлой, библиотекараш, берий бешамий болхлой ба. Царех дукхагІбараш шоаш пенсе боллашехьа балхаш а деш, моттигерча культура Цен художественни самодеятельносте хьинаре дакъа лоацаш ба. Иштта я, масала, «Библиотека заслуженни болхло» йола Надежда Васильевна Меркулова. Хоза я цун оаз. Цо а, Екатерина Сергеевна Шаваревас а, Маргарита Дмитриевна Васильевас а, Мария Макаровна Марченкос а, кхычар а лехх халкъа фольклорни ашараш: «Лоам тІа ягІа иш наж», «Іа со Іехайир», «Зиза тохаш ба са Даймохк», иштта кхы цІераш йола ашараш.

Самодеятельни коллектива концертни программа юкъе я беламе байташ, доахаш лелладерашта, жа леладерашта лаьрхІа йола ашараш. Социалистически Къахьегама Турпелашта, Нурды Ахватович Эсмухамбетовна, Умурзаях Амитовна хетаь яр негІий меттала йийка аренех, наьнах йола ашараш. Уж лийкхар Шандакова Гулис, Висаева Зинас.

«ДІа, гаьнна хиэ деха», «Наьна каьхат», «Дицлургдац», яхача ашараша кердалоакх тІом лаьтта бирса, хала зама, тІехье цразе кхийтар дукхa летача советски наьна турпалаш, къонахчал, хьинар. ТІема - патриотически тематиках йола уж ашараш дика лекхар Карасаева Аиис, Решина Антониявс. Ала дезаш да, Сайхаль-боккхача Коталон 40 шу дазара хетадаьча художественни самодеятельноста хьамара 1-ча тура Бурунски юрта культура Цен художественни самодеятельноста коллективо кийчо дика еш хилар.

Хоастеш дош ала доагІа укхазарча вокально - инструментальни ансамблахи халкъа дахчан пандарчехи. Вокально - инструментальни коллектив къона я. Цул тематика лаьтт тІема - патриотически, интернациональни, доттагІалах долча илли.

Шоаш музыкаца тІехьа тоа а деш, хоза доах цар уж иллеш.

Бурунски юрта балаш бе эрсий, негІий, нохчий. Барт болаш, цхьа цезал санна бах уж. Магомаев Іаьлас вІашагІъеллай цига «Буйный Терек» яха ансамбль. Зрителшна дика тІайийцай из. Массехк саг ва цунна юкъе. Царна юкъе белгалвеьнна ва дахчан пандарч а солист а вола Бадаев Іийса. Фатанча вола Керимов Ваудин. Ансамбля репертуара чулоацам геттара хозбу башха дикача халхараша. Балетмейстер я цига Совкатова Арузат. Цо кулгал а деш уттадаьд эрсий, нохчий, негІий, кхыча къамий халхараш. Мехкарий лирически халхар йоккхача товзалца ду И. Юльманбетовас, Г. Сусынковас, А. Голиковас, Л. Макарьевас.

— Тха самодеятельни артисташа дукхаза концерташ уттадаьд районерча къахьегамхошта, — душ художественни кулгалхочо Шандакова Гулис. — ДІехойодача хана а тхоай хур дергда оаха къахьегамхой культурни хьашташ дизза кхоачашдара, музыкальни искусствана пропаганда яра.

Ш. АБУБАКАРОВ.
хьехархо.

Пенгазетий конкурс

Укх деношка Грозненски мехкдаьтта институте чакхъяьлар традиционни фестиваль санна йола Коталон 40 шу дизара хетаь «Студентий бІаьсти» яха факультетий пенгазетий конкурс. Творчески студентий кертера тема а хинна дІаэттаяр планета тІарча кагирхоша машара тІехьа доаттабеча къовсама тема. Статьяй, информацей, репортажий, интервью автораша хьахьийгадар шоай факультетий вахар дерригача дунен тІарча студенташа машара тІехьа доаттабеча къовсамца дувзаш.

Публикацеш тІа дувцар факультетий чакхбоахача митингех, собранех, кхыйолча политически мероприятех.

Пенгазета тІа моттиг корайир тІем тІа дакъа лаьцача вуза преподавателех язъяьча заметкана, селхан саьзе хиннача студента техн а турпалал гойта моттигаш йолаш я, яхача темах яьча выступленешна, студенткагара наьнагара машарах лаьца кийчча интервьюна.

Профессиональни журналисташ чубоагІаш хинна жюри хьежар авторски активага, пенгазетий оформленега, материалий чулоацамга.

Конкурсе дикагІдарех лаьрхІар «Импульс», «Технолог», «Промысловик» яха пенгазеташ.

И. ТУТАЕВА.

ХУДОЖНИК ВЕЛА КЪЕЖ

«Хайнар-дийнар дуларгдоаккхача хІайтий хьешара...»

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

ДЕШАРХОЙ ТЕРКАМГА!

1984 шера 2 апреле ГПТУ-12 хьайийлай дешархой кулгашца хьаь, цар профессиональни говзал хьахьокхаш йола экспонаташ чулатта дешархой технически художественни творчества выставка. ШІарчча бетта болх беш хургьа выставка хІара дийна 9 сахьат даьлча дена 17 сахьат далалца.

Школашка деший балгІа берригга дешархой хьех оала выставкаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 АПРЕЛЬ
II ПРОГРАММА

16.25 — «Тамашийна кхо бос».
16.40 — Киножурнал.
16.50 — Парта экономически политика болх беш я. «Инициатива гІуланхеца чІоагІъе» (нохчий меттала).
17.05 — «Нохч-ГІалгІайчен дий».
17.25 — Юрта боахама болхлошта хетаь кинопрограмма.
18.30 — «Дунен халхьашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
19.05 — «Патриот» (нохчий меттала).
19.40 — «Вийса даьнъала хийна шун, бераш!».
20.00 — «Спортивни Нохч-ГІалгІайче».
20.30 — Концерт.

4 АПРЕЛЬ
II ПРОГРАММА
ВЕНГРИ ФАШИСТСКИ ЛОАСТАГІЧОХ ХІАЛКХАРЪЯЬККХАЧА ДЕНГА

16.20 — Документальни фильм.
17.00 — Венгерски Халкъа Республика. Комаромски областа художественни самодеятельноста дакъа лацаркой концерт.
17.30 — «Нохч-ГІалгІайчен дий».
17.50 — Киножурнал.

РАДИО

3 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.55 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.36 — «ДоттагІален музыка» (гІалгІай меттала).
9.15 — «Довгор …» (нохчий меттала).
9.35 — «Къона заманхо» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Ерригсоюзни коммунистически субботника некъадоккхаш (эрсий меттала).
16.16 — «Тхога кхоу». Кхьалатий обзор (нохчий меттала).
16.31 — Юрта боахама хьалхаьаттачарна дола концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юртара …» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Е. Крылатов. «Дерригa мишта атта дац» яхача спектакла радиокомпозици.
17.35 — П. И. Чайковски романсаш.
18.14 — Х. Галаев. «Къоасам бакъа …» яха думцар.
18.36 — У. Бексултанова произведенешцара концерт.

4 АПРЕЛЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Шалоних халкъа инструментий оркестро (нохчий меттала).
11.15 — «Коммунисташ ба лает дІадувча» (гІалгІай меттала).
11.30 — «Спортивни Нохч-ГІалгІайче» (эрсий меттала).
15.15 — «… Дега …» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халхьашта юкъера обозрени (гІалгІай меттала).
16.15 — «Къона, Даьхе, са… догІ» (нохчий меттала).
16.45 — Векикийчарна барех лаьца! «Книжки полна …». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Хьинахьа лает дІаде» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — Композитор С. Прокофьев.
17.57 — Украински поэта Сосюра Владимира стихаш.
18.21 — «Желкарий …» яха концерт.
18.37 — Нохч-ГІалгІай халкъа халхара ашараш.

Хаоттам

Тахан республикен Грозненски гІоала хуйцалуш мархаш а йолаш, лаьгІо догІа а делхаш хаоттам латта тарлу. Малхбузенгахьара 5—10 метр секунд чухь мух хьекхаргба. Дегара температура республике 7—12. Грозне 10—12 градус йІайха хургьа.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; белхахьанна секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64; корректорахь — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерей, шоаттен деношка.

СФ00071. «Грозненский рабочий» издательствон типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1478.